

Europski regulatorni okvir za Fintech: pouke slučaja Wirecard

Ivančić, Stefani

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:026599>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

STEFANI IVANČIĆ

**EUROPSKI REGULATORNI OKVIR ZA FINTECH:
POUKE SLUČAJA WIRECARD**

Diplomski rad

Pula, 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

STEFANI IVANČIĆ

**EUROPSKI REGULATORNI OKVIR ZA FINTECH:
POUKE SLUČAJA WIRECARD**

Diplomski rad

JMBAG: 0303081108, redovita studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Regulacija i nadzor financijskog sektora

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentorica: Prof. dr. sc. Marta Božina Beroš

Pula, veljača 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Stefani Ivančić, kandidatkinja za magistru Poslovne ekonomije smjera Financijski management ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno daje prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

Stefani Ivančić

U Puli, 26. veljače 2024.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Stefani Ivančić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom Europski regulatorni okvir za Fintech: pouke slučaja Wirecard koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 26. veljače 2024.

Potpis

Stefani Ivančić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. EVOLUCIJA FINTECHA	3
2.1. Ključna razdoblja	3
2.2. Naznake za budućnost.....	5
3. FINTECH RIZICI U FINANCIJSKOM SUSTAVU	8
3.1. Permisivno i nepotpuno regulatorno okruženje	8
3.2. Krađa podataka i kibernetički napadi.....	11
3.3. Računovodstvene prijevare.....	14
4. POSTOJEĆI EUROPSKI REGULATORNI OKVIR ZA FINTECH	18
4.1. Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma.....	18
4.1.1. Mjere sprječavanja pranja novca.....	21
4.1.2. Procedura „Upoznaj svog klijenta“.....	23
4.2. Uredba EU-a o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za digitalne transakcije.....	27
4.3. Revidirana Direktiva o platnim uslugama Europske unije.....	29
5. SLUČAJ WIRECARD	33
5.1. Općenito o Wirecardu.....	33
5.2. Alati za manipulaciju poslovanja.....	36
5.2.1. Fiktivni prihod u „neprozirnim okruženjima“.....	36
5.2.2. Slabe unutarnje kontrole i korporativno okruženje.....	42
5.3. Ekonomsko-regulatorne posljedice.....	46
5.3.1. Troškovi prijevare.....	46
5.3.2. Novi zahtjevi za korporativno upravljanje i reviziju.....	48
5.3.3. Pouke za tvrtke.....	51
6. NOVI REGULATORNI POGLED NA FINTECH U EU	52
6.1. Uspostava vlastitih regulatornih tijela za reviziju.....	53
6.2. Harmonizacija kvalitete korporativnog izvještavanja.....	55
6.3. Jačanje ovlasti Europskog nadzornog tijela za vrijednosne papire i tržišta kapitala.....	57
6.4. Stvaranje zajedničkog tijela za sprječavanje pranja novca na europskoj razini	59
7. ZAKLJUČAK	63
POPIS LITERATURE	65

POPIS SLIKA.....	75
POPIS GRAFIKONA.....	75
POPIS TABLICA.....	75
SAŽETAK	76
SUMMARY.....	77

1. UVOD

U posljednjih nekoliko godina tzv. „Fintech“ industrija doživjela je značajan proboj u financijski sektor praćen ubrzanim rastom i rasprostranjenošću. Različite Fintech tvrtke i inovacije promijenile su krajolik financijskih usluga, pružajući nove načine pristupa i upravljanja financijama. Uz brojne prednosti koje Fintech donosi, uključujući veću dostupnost financijskih usluga, niže troškove, brže transakcije, poboljšanu korisničku uslugu i inovacije u tradicionalnim financijskim modelima, on također postavlja i izazove, posebno u vezi s sigurnošću podataka, privatnošću, te regulatornim i pravnim pitanjima. Fintech sektor karakterizira brza inovacija, promjena poslovnih modela i pojava novih tehnologija, a regulatori često zaostaju za ovim promjenama, a propisi koji su na snazi nisu uvijek prilagođeni novim izazovima.

Proučavanje regulatornog okvira Fintecha važno je radi razumijevanja postojećih propisa i njihove primjene na inovacije u financijskom sektoru. Analizom regulatornih aspekata može se identificirati potreba za poboljšanjem pravila ili uvođenjem novih propisa kako bi se osigurala stabilnost, transparentnost i sigurnost u Fintech sektoru.

Slučaj Wirecard, njemačke Fintech tvrtke, zasigurno je rasvijetlio izazove u regulaciji Fintech sektora. Specijaliziran za pružanje platnih usluga, Wirecard je doživio veliki skandal 2020. godine koji je uključivao namještanje financijskih izvještaja i prikrivanje gubitaka.

Svrha rada jest proučiti regulatorni koncept Fintech industrije, a poseban se, ali i ključan naglasak u radu stavlja na Wirecard, razloge njegovog financijskog sloma te posljedične implikacije koje su se odrazile na novi regulatorni pogled Fintecha. Osnovni cilj istraživanja jest primarno analizirati postojeći europski regulatorni okvir za Fintech, a potom i potvrditi hipoteze o potrebnoj izmjeni dosadašnjih propisa te donijeti zaključak o konkretnim razlozima propasti Wirecard poduzeća i popratnih učinaka na buduću regulaciju i reviziju.

Rad je pored uvoda i zaključka, podijeljen u dodatnih pet poglavlja.

Drugo po redu poglavlje pod nazivom „Evolucija Fintecha“ daje uvid u ključna razdoblja okarakterizirana važnim događajima u razvoju Fintech industrije te potencijalne smjernice ka kojima bi se Fintech u budućnosti mogao razvijati.

Iduće poglavlje naziva „Fintech rizici u financijskom sustavu“ usmjereno je na najvažnije probleme koji se mogu pojaviti u poslovanju Fintech kompanija. Konkretno se govori o, već spomenutoj, nedostatnoj regulaciji Fintecha, a potom i o krađi podataka i računovodstvenim prijevarama uz doticaj o jačanju financijskog kriminala.

Četvrto poglavlje temelji se na kratkom osvrtu postojećeg europskog regulatornog okvira za Fintech pa su u tu svrhu razrađene Direktiva o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, Uredba EU-a o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za digitalne transakcije i Revidirana direktiva o platnim uslugama EU-a.

Peto poglavlje konkretno analizira slučaj Wirecard i daje pregled kojim se alatima za manipulaciju i na koji način Wirecard koristio te kako se to posljedično odrazilo na korporativno upravljanje i reviziju.

Šesto poglavlje pod nazivom „Novi regulatorni pogled na Fintech u EU“ nastavlja se na prethodno poglavlje i detaljizira propast Wirecard kompanije u kontekstu ishoda koji se tiču regulacije i revizije, a koji su proizašli kao indikacija za nužnost promjene.

Tijekom istraživanja korištena je znanstvena literatura iz područja ekonomije i, zbog specifičnosti slučaja, novinski članci na relevantnu temu, upotrebljavajući tzv. „desk“ metodu istraživanja, odnosno istraživanje na temelju sekundarnih izvora. Tu su ujedno i metoda analize i sinteze, induktivno-deduktivna metoda, metoda dokazivanja i komparacije, a rad je strukturiran i uređen metodom opisivanja uz, po potrebi, doslovno prenošenje određenih zaključaka treće strane.

2. EVOLUCIJA FINTECHA

Riječ „Fintech“ ukazuje na kombinaciju dviju riječi: „financijski“ i „tehnologija“ pa iz toga jasno proizlazi i uloga Fintecha, a to je korištenje tehnologije za pružanje određenih financijskih usluga i proizvoda njihovim krajnjim korisnicima odnosno potrošačima. Iako je poznato da je tehnologija uvijek mijenjala financijsku industriju, u posljednjih je nekoliko godina ta promjena doživjela značajan rast zahvaljujući internetu u kombinaciji sa širokom upotrebom uređaja poput pametnih telefona i tableta. U nastavku je poglavlja dan pregled ključnih razdoblja koja se mogu povezati sa evolucijom Fintecha.

2.1. Ključna razdoblja

Razumijevanje evolucije Fintecha i shvaćanje sila koje pokreću ovu promjenu može pružiti bolje razumijevanje o tome u kojem bi se smjeru moglo razvijati u budućnosti te koji bi proizvodi i usluge mogli uspjeti u nadolazećim godinama. Fintech se zapravo razvijao kroz različita razdoblja, a svako razdoblje sa sobom nosi određene ključne događaje.

Sukladno tome, prvo razdoblje naziva se **Fintech 1.0 (1886. – 1967.)** i govori o izgradnji infrastrukture koja će podržavati globalizirane financijske usluge. Sve je počelo s tehnologijama poput telegrafa, ali i vlakova i parobroda, koji su po prvi put omogućili brzi prekogranični prijenos financijskih informacija. Najvažnije stvari ove vremenske crte uključuju prvu transatlantsku kabelsku liniju (1866.) i Fedwire u SAD-u (1918.), prvi elektronički sustav prijenosa novca temeljen na sada zastarjelim tehnologijama poput telegrafa i Morseove abecede. Kad je riječ o inovacijama, pedesete godine prošlog stoljeća obilježile su kreditne kartice čija je svrha bila pojednostavljenje prijenosa gotovine. Najprije je Diner's Club, čiji je osnivač bio Frank McNamara, predstavio svoju karticu 1950. godine, a slijedila ga je tvrtka American Express s vlastitom kreditnom karticom 1958. godine.¹ *„Do 1966. godine uspostavljena je globalna mreža teleksa koja je pružala temeljne komunikacije potrebne za izgradnju sljedeće faze.“*²

¹ Zigurat, Institute of technology, „Evolution of Fintech: The 5 Key Eras“, 2022. Dostupno na: <https://www.e-zigurat.com/en/blog/evolution-of-fintech/>, [pristupljeno: 29.08.2023.]

² Arner, W. D, Barberis, J.N. i Buckley, R., „The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm?“, SSRN Electronic Journal 47(4):1271-1319, 2016. Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2676553, [pristupljeno: 31.08.2023.]

Sljedeća faza pod nazivom **Fintech 2.0 (1967. - 2008.)** govori o bankama. Moderno razdoblje Fintecha započinje pojavom kalkulatora i bankomata 1967. godine čime financijske usluge prelaze sa analogne na digitalnu industriju. Godina 1970. okarakterizirana je raznim značajnim trendovima kao što je stvaranje NASDAQ-a, prve svjetske digitalne burze, koja je označila početak današnjih financijskih tržišta. Tri godine kasnije osnovan je SWIFT (engl. Society For Worldwide Interbank Financial Telecommunications), koji je sve do danas ostao prvi i najrašireniji komunikacijski protokol između financijskih institucija, omogućavajući veliki broj prekograničnih plaćanja.³

U 1980.-ima razvilo se elektroničko trgovanje i digitalni bankarski sustavi. „Tradeplus“ uvodi tzv. E-trgovinu 1982. godine, dok je 1983. godina bila godina mobilnih uređaja, odnosno godina u kojoj su po prvi put korišteni mobilni telefoni. Razvoj složenih „IT“ sustava pridonio je uvođenju novih i dinamičnijih procesa i proizvoda, dok je sam progres e-trgovine sredinom 1990.-ih značajno povećao korištenje digitalnih financija. Internetsko bankarstvo iz temelja je promijenilo način na koji ljudi razmišljaju o novcu, a velika promjena odrazila se i na njihov odnos s financijskim institucijama. Godine 1998. započeo je s radom sustav PayPal koji je u narednom razdoblju bio pionir u bezgotovinskom plaćanju. Tijekom 2000. godine došlo je do brzog razvoja tehnologije u financijskim sektorima, koju su tradicionalne banke uglavnom koristile kao funkciju podrške svojim primarnim kanalima. Financijska kriza iz 2008. dovela je do temeljne promjene u pogledu na Fintech sektor, a potreba za inovacijama do pravog procvata koji se razotkrio u nadolazećim godinama.⁴

Fintech 3.0 (2008. – 2014.) govori o tzv. “start-up” poduzećima⁵. Reforme nakon krize zahtijevale su strože regulatorne obveze za tradicionalne banke, a ujedno su i otvorile novo tržište za manje igrače, posebice Fintech start-up-ove. Tome je dodatno pomoglo nepovjerenje javnosti u velike financijske ustanove, odnosno u tradicionalni bankarski

³ Zigurat, Institute of technology, „Evolution of Fintech: The 5 Key Eras“, 2022. Dostupno na: <https://www.e-zigurat.com/en/blog/evolution-of-fintech/>, [pristupljeno: 29.08.2023.]

⁴ Zeidy, Ibrahim A., Common Market for Eastern and Southern Africa, „The Role of Financial Technology (FINTECH) in Changing Financial Industry and Increasing Efficiency in the Economy“, Dostupno na: [The-Role-of-Financial-Technology.pdf](#), [pristupljeno: 30.08.2023.]

⁵ Start-up poduzeća su poduzeća utemeljena s ciljem brzog širenja i rasta, a temelje se na inovativnim idejama, uslugama ili proizvodima kroz čiju će se realizaciju, najčešće u online okruženju, steći milijuni korisnika i ostvariti zarada.

sustav.⁶ Ovi zahtjevi i razvoj doveli su do nove ere financijskih usluga i Fintecha kakvog poznajemo danas. Dva glavna događaja bila su razvoj Bitcoina 2009. kao prve kriptovalute i „Peer-to-peer“ (skraćeno „P2P“) sustava plaćanja 2011. godine⁷, o kojem će konkretnije biti riječi u nastavku rada.

Fintech 3.5 (2014 – danas) je definiran na način da uzme u obzir promjene u ponašanju potrošača i načinu na koji pristupaju internetu u zemljama u razvoju. Na primjer, u Kini i Indiji, tržištima koja nikada nisu imala vremena razviti zapadnu razinu fizičke bankarske infrastrukture, ali su bila otvorenija za nova rješenja. Iz navedenog proizlazi da Fintech 3.5 signalizira odmak od financijskog svijeta kojim dominira zapad i priznaje napredak koji se postiže u digitalnom bankarstvu diljem svijeta.⁸

2.2. Naznake za budućnost

U području Fintecha koji se brzo razvija, ključ za postizanje uspjeha leži u praktičnoj stručnosti i znanju, ali i suradnji s tradicionalnim bankarstvom. Fintech start-up-ovi često surađuju s poznatim financijskim institucijama kako bi iskoristili njihovu stručnost, resurse i bazu klijenata. Radeći zajedno, mogu stvoriti inovativna rješenja koja se bave izazovima s kojima se suočavaju i tradicionalne financijske institucije i potrošači. Na primjer, tvrtke poput PayPala sklopile su partnerstva s velikim bankama kako bi ponudile besprijekorna rješenja plaćanja, kombinirajući pogodnost Fintecha s povjerenjem i sigurnošću koje tradicionalno bankarstvo donosi.

Ono što je Fintech uvjetovao u tradicionalnom sektorom u proteklom desetljeću jesu upravo niske kamatne stope i brzi rast mobilnog bankarstva. Međutim, industrija je sada u usporavanju dvije godine. Sporije financiranje, pretrpano tržište i sve veći nadzor regulatora zakomplicirali su sliku za osnivače i investitore u Fintechu.⁹

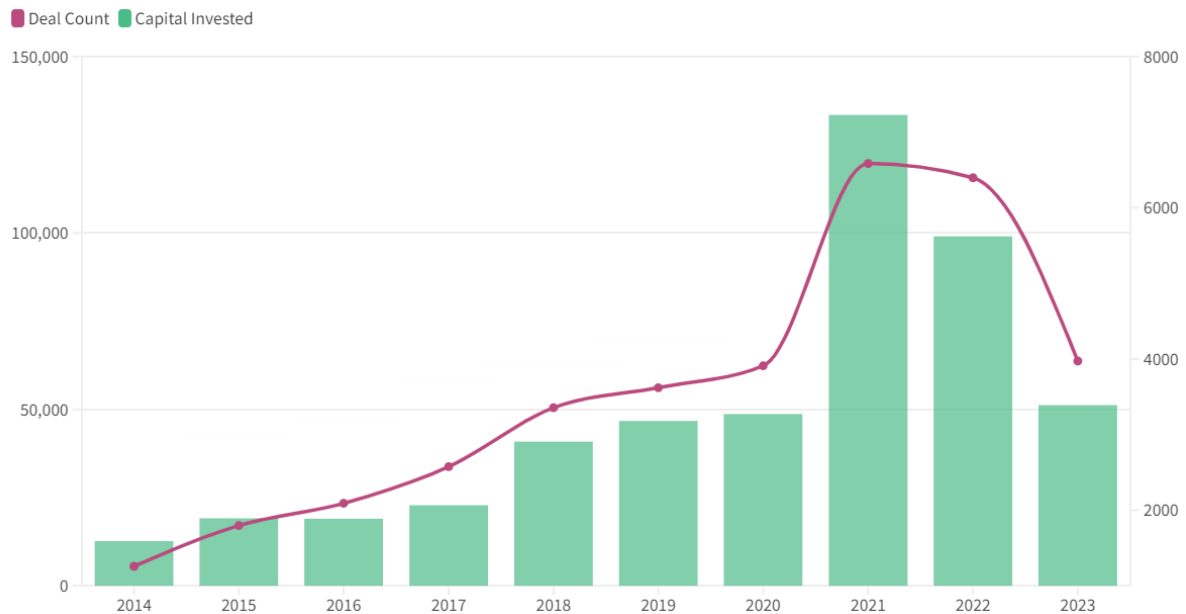
⁶ Zigurat, Institute of technology, „Evolution of Fintech: The 5 Key Eras“, 2022. Dostupno na: <https://www.e-zigurat.com/en/blog/evolution-of-fintech/>, [pristupljeno: 29.08.2023.]

⁷ Zeidy, Ibrahim A., Common Market for Eastern and Southern Africa, „The Role of Financial Technology (FINTECH) in Changing Financial Industry and Increasing Efficiency in the Economy“, Dostupno na: [The-Role-of-Financial-Technology.pdf](#), [pristupljeno: 30.08.2023.]

⁸ The payments association, „Fintech: The History and Future of Financial Technology“, 2020. Dostupno na: <https://thepaymentsassociation.org/article/fintech-the-history-and-future-of-financial-technology/>, [pristupljeno: 31.08.2023.]

⁹ Guillot, C., „The Future of Fintech: 2024 Forecast, Trends & Risks“, 2023. Dostupno na: <https://thefinancialbrand.com/news/fintech-banking/how-a-new-report-from-silicon-valley-bank-assesses-the-future-of-fintech-171582/>, [pristupljeno: 01.12.2023.]

Slika 1. Globalna Fintech ulaganja (uloženi kapital u USD i broj poslova) u razdoblju od 2012. do 2023. godine

Izvor: Innovate Finance, „FinTech Investment Landscape 2023“. Dostupno na: <https://www.innovatefinance.com/capital/fintech-investment-landscape-2023/>,

[pristupljeno: 05.01.2024.]

Fintech okruženje krenulo je oprezno u 2023., odražavajući usporavanje zabilježeno u 2022. usred zabrinutosti povezanih s inflacijom, monetarnom politikom, izazovima u opskrbnom lancu i spektrom potencijalne recesije. Općenito govoreći, 2023. bila je doista izazovna godina za Fintech diljem svijeta.

Globalno ulaganje u Fintech doseglo je 51,2 milijarde USD kroz 3973 ugovora o prikupljanju sredstava za Fintech u 2023., što je veliki pad u odnosu na 99 milijardi USD u 2022. Broj poslova također je pao za 38%, dok je prosječna veličina ugovora i dalje visoka, te se kreće oko 12,9 milijuna USD, što ipak ukazuje na postojanje povjerenja ulagača u Fintech industriju.

Nadalje, dok ukupna globalna ulaganja u Fintech 2023. godine predstavljaju pad u odnosu na prethodne dvije godine, veća su za 10% u odnosu na posljednju pretpandemijsku godinu, 2019.

U 2024. godini predviđa se da će vodeće Fintech tvrtke (primjerice Stripe, Ant Group, PayPal, Visa, Revolut i dr.) koje već imaju snažnu prisutnost i distribuciju koristiti vlastite platforme, organske inovacije te spajanja i preuzimanja kako bi potaknule rast uslijed prethodno spomenutih poremećaja u sektoru poput rasta inflacije, moguće recesije i promjena kamatnih stopa. *„Očekuje se da će se banke i Fintech tvrtke usredotočiti na hiperpersonalizaciju svojih proizvoda. Kroz sinergijska partnerstva, banke mogu iskoristiti svoju bazu klijenata i regulatornu stručnost, a istovremeno iskorištavati agilnost i korisničko iskustvo Fintecha kako bi ponudile inovativne proizvode usmjerene na klijente.“*¹⁰

Ono što se iz svakodnevnog života može primijetiti jest da Fintech već sada ima, a u budućnosti će još i više imati, trajan utjecaj na način na koji potrošači plaćaju robu i usluge. Polako se udaljavamo od tradicionalnih bankovnih transakcija korištenjem gotovine ili kreditnih kartica, odlučujući se umjesto toga za pametne uređaje i beskontaktno transakcije. Kako se Fintech krajolik nastavlja razvijati, tvrtke i potrošači moraju prihvatiti ove inovacije, prilagoditi se promjenjivim tehnologijama i iskoristiti prilike koje pruža revolucija digitalnog plaćanja.

¹⁰ Gyan Consulting, „What factors will Drive the Future of Fintech in 2023?, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/what-factors-drive-future-fintech-2023-gyanconsulting/>, [pristupljeno: 05.01.2024.]

3. FINTECH RIZICI U FINANCIJSKOM SUSTAVU

Kako se financijski sustav mijenja, pojavljuju se i novi rizici koji utječu na regulatore i zaštitu klijenata i ulagača, transparentnost i dosljednost pravila te mogu predstavljati prijetnje financijskoj stabilnosti. Ovi rizici izraženiji su i složeniji u kombinaciji Fintecha i financijskog sustava. U nastavku poglavlja izdvojeni su poneki rizici koji se mogu pojaviti u financijskom sustavu, a to su permisivno i nepotpuno regulatorno okruženje, krađa identiteta i kibernetički napadi te određene računovodstvene prijevare.

3.1. Permisivno i nepotpuno regulatorno okruženje

Reguliranje Fintech sektora može biti izazovno zbog dinamičnosti, inovacija i brzog razvoja tehnologije. Kako navodi SmartDev, tvrtka za softverske inovacije čiji je prvotni cilj bio usredotočiti se na Fintech usluge, postoje određene karakteristike Fintecha koje regulaciju čine složenom, a to su:

- **Brzina promjena** - tehnološki napredak u Fintechu može biti vrlo nagli i nepredvidiv. „*Fintech rješenja omogućuju brže i učinkovitije transakcije, pojednostavljujući procese koji su prije bili spori i glomazni.*“¹¹ Regulatori se ponekad suočavaju s teškoćama u praćenju ovih brzih promjena i prilagođavanju regulacija novim tehnologijama i poslovnim modelima.
- **Granice između sektora** - Fintech prekoračuje granice tradicionalnih sektora poput financija, tehnologije i inovacija. To znači da regulatori moraju surađivati preko sektorskih granica kako bi stvorili regulatorni okvir koji može uhvatiti sve aspekte Fintech poslovanja.
- **Raznolikost usluga** - Fintech sektor obuhvaća širok spektar usluga, od platnih sustava i kreditiranja do digitalnih valuta i tzv. pametnih ugovora. Regulatorima može biti izazovno pronaći jedinstven pristup koji odgovara svim različitim vrstama usluga.

¹¹ SmartDev, „The Fintech revolution: transforming the future of finance“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/fintech-revolution-transforming-future-finance-smartdev-llc>, [pristupljeno: 16.10.2023.]

- **Rizici sigurnosti i privatnosti** - inovativne tehnologije u Fintechu mogu donijeti rizike sigurnosti i privatnosti podataka. Regulatori moraju osigurati da regulacija osigurava zaštitu podataka i sprječava zlouporabu informacija.
- **Inovacije i pravna nesigurnost** – *„kontinuiranim inovacijama i usvajanjem novih tehnologija, Fintech tvrtke pokreću napredak i pomiču granice onoga što je moguće u financijama.“*¹² Međutim, Fintech se često razvija u sivoj zoni regulacije jer je pravni okvir možda zaostao za tehnološkim inovacijama. Ovo stvara pravnu nesigurnost i regulatorima je izazov pronaći balans između poticanja inovacija i održavanja zakonske sigurnosti.

Raznolikost i brzina razvoja Fintech sektora stvaraju izazove u regulaciji, međutim neovisno o tome gdje Fintech posluje, trebale bi biti osigurane iste provjere i sigurnost kao i kod glavnih financijskih institucija, međutim dugi niz godina Fintech nije bio reguliran u mnogim zemljama jer su regulatori bili više usredotočeni na tradicionalne banke i bankarstvo, kao i zbog tada nedostatne razvijenosti financijske tehnologije ili pak dodirnih točaka između bankarstva i Fintecha. Iako se svaka organizacija koja se bavi financijskim uslugama, uključujući i Fintech, mora pridržavati niza propisa, isti ti propisi razvili su se usporedo s industrijom i u početku nisu odgovarali novoj vrsti Fintecha.¹³ Povijesno gledano, misao vodilja Fintech industrije bila je da ona ne pripada financijskim institucijama. Rast Fintech industrije povezan je, između ostalog, s manje regulacije nego za tradicionalne igrače na financijskom tržištu. Štoviše, iako su Fintech poduzeća često puno manja od tradicionalnih pružatelja financijskih usluga, i dalje bi se morala pridržavati iste uredbe.

Za sada ne postoji poseban zakonodavni okvir za Fintech tvrtke već one podliježu zakonu u skladu s pruženim uslugama (temeljene na djelatnosti), a ne prema vrsti tvrtke (temeljene na pravnom subjektu). U skladu s metodologijom Svjetske banke i na temelju baze podataka propisa „Global Fintech-enabling regulatory database“, Fintech sektor podijeljen je u 14 razina: borba protiv pranja novca, središnjebankarske digitalne valute (engl. Central Bank Digital Currency, skraćeno „CBDC“), dubinska analiza

¹² SmartDev, „The Fintech revolution: transforming the future of finance“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/fintech-revolution-transforming-future-finance-smartdev-llc/>, [pristupljeno: 16.10.2023.]

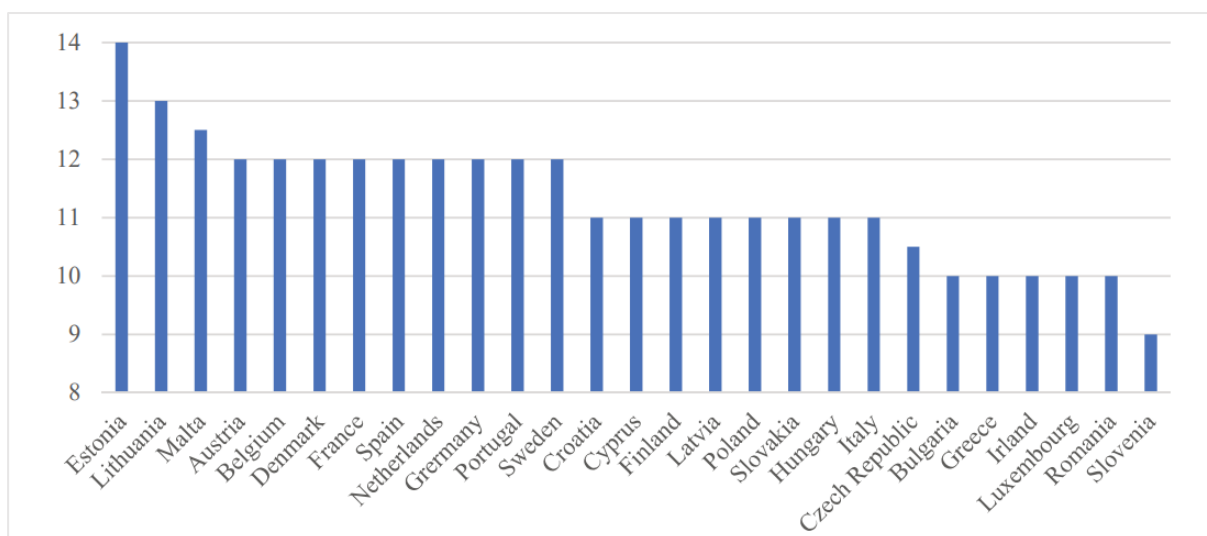
¹³ IDnow, „What is regulation in fintech?“, Dostupno na: <https://www.idnow.io/fintech/what-is-fintech-regulation/>, [pristupljeno: 30.08.2023.]

klijenata (engl. Customer Due Diligence, skraćeno „CDD“), kriptovalute, kibernetička sigurnost, skupno financiranje kapitala (engl. Equity crowdfunding), pružatelji usluga plaćanja (engl. Payment Service Providers, skraćeno „PSP“), zaštita podataka, digitalno bankarstvo, digitalni ID, elektronički novac, elektronička plaćanja/transakcije, poticatelji inovacija i otvoreno bankarstvo.¹⁴

Analizirajući i proučavajući opseg regulacije u 14 segmenata Fintech sektora, razvija se Indeks Fintech regulative za pojedinu državu članicu Europske unije. Taj se Indeks koristi kako bi ispitao postoji li odnos između razine regulacije i razine razvoja Fintecha u različitim zemljama Europske unije.

U nastavku rada daje se uvid u Indeks Fintech regulative koji se temelji na principu tri boda: regulirani segment dobiva 1 bod, neregulirani, ali nije zabranjen 0,5 bodova i nije reguliran 0 bodova.

Slika 2. Indeks Fintech regulative u zemljama EU u 2021. godini

Izvor: Ciukaj, R. i Folwarski, M., „FinTech regulation and the development of the FinTech sector in the European Union“, Journal of Banking and Financial Economics 1(19)2023, 44–56.

¹⁴ Ciukaj, R. i Folwarski, M., „FinTech regulation and the development of the FinTech sector in the European Union“, Journal of Banking and Financial Economics 1(19)2023, 44–56.

Na temelju ovog indeksa moguće je identificirati zemlje koje imaju vrlo restriktivnu i intenzivnu regulaciju svojih Fintech sektora (npr. Estonija, Litva, Malta) i zemlje koje su manje odlučne u reguliranju svojih Fintech sektora (npr. Slovenija). Također, važno je napomenuti da je analizirajući različite Fintech segmente utvrđeno da su najstrože regulirana Fintech područja sprječavanje pranja novca, CDD, kibernetička sigurnost, zaštita podataka, digitalno bankarstvo, elektronička plaćanja/transakcije i otvoreno bankarstvo, dok su najmanje regulirane kriptovalute i CBDC.¹⁵

„S aspekta financijske regulacije i supervizije iznimno je važno uspostaviti adekvatnu regulaciju koja osigurava stabilnost financijskog sustava i nadzor nad rizicima, pogotovo sistemskim. Istovremeno, valja pažljivo balansirati da pretjerana regulacija ne zaguši inovacije koje su iznimno poželjne zbog svoje važnosti za gospodarski rast i napredak.“¹⁶

3.2. Krađa podataka i kibernetički napadi

Povreda podataka je svaki sigurnosni incident u kojem neovlaštena osoba dobije pristup osjetljivim ili povjerljivim informacijama, uključujući osobne podatke (brojevi socijalnog osiguranja, brojevi bankovnih računa, zdravstveni podaci) ili poslovne podatke (podaci o klijentima, intelektualno vlasništvo, financijski podaci).¹⁷

Financijske institucije oduvijek su bile privlačne za neetična postupanja, pogotovo od kad se bankarski sektor transformirao u Fintech (i time značajno porastao u digitalnom svijetu) i tzv. „neotech“ financijske institucije¹⁸. Konkretno se u financijskom sektoru najviše govori o tome kako prepoznati i zaštititi se od tzv. „phishing“ napada. *„Phishing se odnosi na internetske prijave u vidu lažnih e-poruka koje izgledaju kao da su ih poslale legitimne organizacije (primjerice banka, tijelo javne vlasti ili internet stranica za kupovinu), a koje primatelja navode na dijeljenje osobnih, financijskih ili sigurnosnih*

¹⁵ Ciukaj, R. i Folwarski, M., „FinTech regulation and the development of the FinTech sector in the European Union“, *Journal of Banking and Financial Economics* 1(19)2023, 44–56.

¹⁶ Bajakić, I., *Razvoj financijske regulacije i supervizije u Europskoj uniji – Integracijski procesi europskih financijskih sustava*, Biblioteka Monografije, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2021., str. 191.

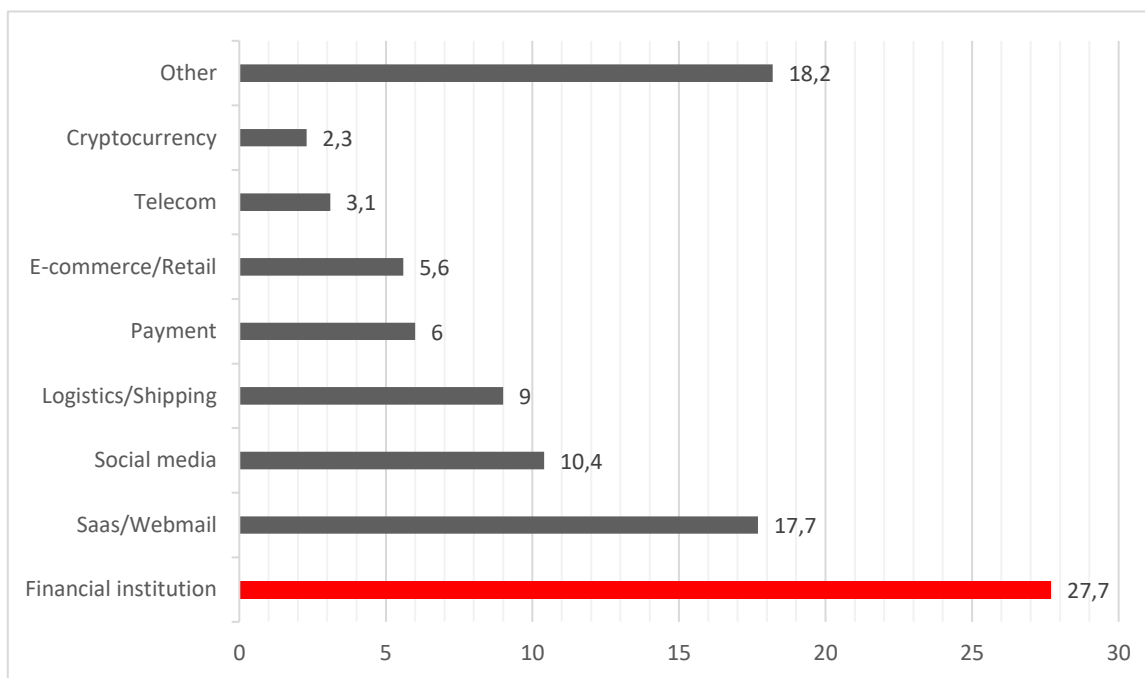
¹⁷ International Business Machines, „What is a data breach?“, 2022. Dostupno na: <https://www.ibm.com/topics/data-breach>, [pristupljeno: 31.08.2023.]

¹⁸ „Neotech“ financijske institucije ili neobanke su virtualne institucije bez fizičkih poslovnica koje nude samo digitalne financijske usluge putem mobilnih aplikacija.

podataka. Na ovaj način prevaranti dobivaju pristup korisničkim imenima, lozinkama ili podacima s kreditnih kartica.“¹⁹

U nastavku je dan prikaz internetskih industrija u cijelom svijetu koje su najviše bile na meti „phishing“ napada u četvrtom tromjesečju 2022. godine.

Grafikon 1. Industrijski sektori najviše pogođeni „phishingom“ globalno Q4 2022 izraženi u %

Izvor: Petrosyan, A., Statista, „Online industries worldwide most targeted by phishing attacks as of 4th quarter 2022“, 2023. Dostupno na:

<https://www.statista.com/statistics/266161/websites-most-affected-by-phishing/>,

[pristupljeno: 30.08.2023.]

Iz grafikona je vidljivo da je tijekom četvrtog tromjesečja 2022. godine gotovo 28% phishing napada diljem svijeta ciljalo na financijske institucije. Nadalje, softverske usluge temeljene na web-u i web-pošti činili su gotovo 18% napada, a zatim slijede društvene mreže s oko 10% registriranih phishing napada.

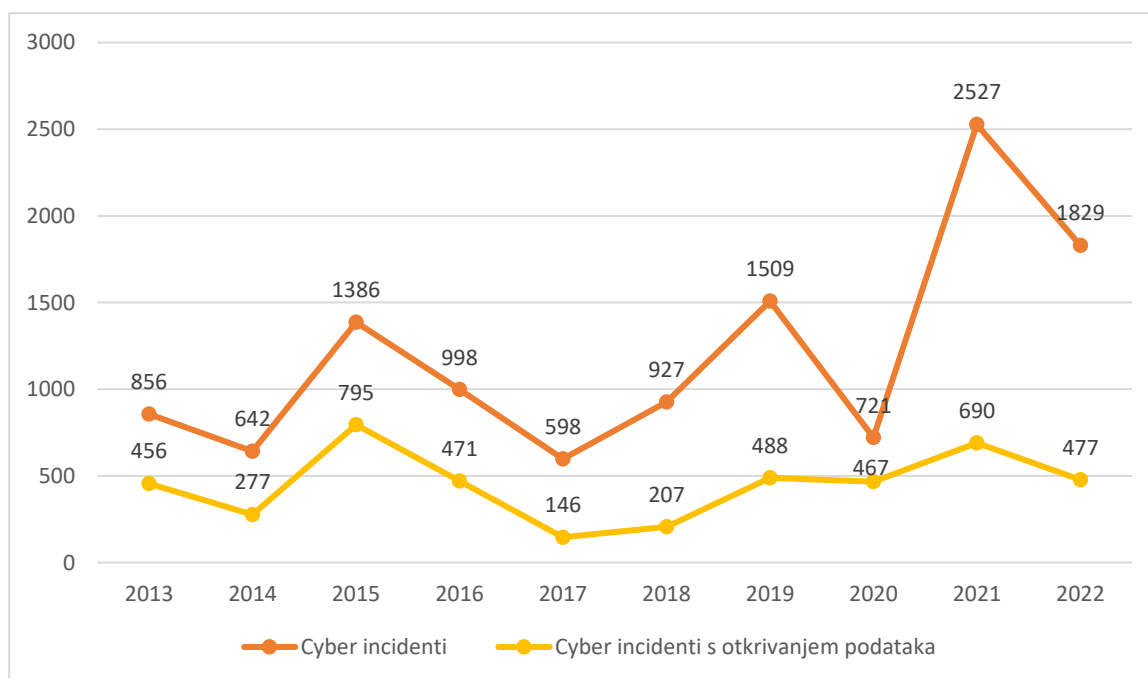
Također, važno je osvrnuti se i na jačanje kibernetičkog kriminala u proteklim godinama pandemije. Šokovi ponude i potražnje u globalnom gospodarstvu povezani

¹⁹ Agencija za zaštitu osobnih podataka, „Phishing napadi – kako ih prepoznati i zaštititi se“, Dostupno na: <https://azop.hr/phishing-napadi-kako-ih-prepoznati-i-zastititi-se/>, [pristupljeno: 31.08.2023.]

s pandemijom i opsežna zatvaranja granica diljem svijeta otežali su organiziranim kriminalnim skupinama uobičajeno djelovanje. Stoga su se prilagodili i iskoristili nove mogućnosti koje je ponudio COVID-19. Također postoji više mogućnosti za prevarante u području kibernetičkog kriminala. Kako su potrebe kupaca za određenom robom postajale sve hitnije, a potražnja je premašivala ponudu, „cyber” prevaranti postali su agresivniji. Ova vrsta kriminalnih aktivnosti ne samo da je dovela do širenja krivotvorene proizvodne robe, već također predstavlja prijetnju povjerljivim informacijama kao što su bankovni podaci.

U nastavku je dan prikaz kretanja broja kibernetičkih, odnosno „cyber“ incidenata u financijskoj industriji diljem svijeta od 2013. do 2022. godine koji potvrđuje prethodno navedenu tezu o jačanju „cyber“ kriminala u godinama pandemije.

Grafikon 2. Kretanje broja kibernetičkih incidenata u financijskoj industriji diljem svijeta u razdoblju od 2013. do 2022. godine

Izvor: Petrosyan, A., Statista, „Number of cyber incidents in the financial industry worldwide from 2013 to 2022“, 2023. Dostupno na:

<https://www.statista.com/statistics/1310985/number-of-cyber-incidents-in-financial-industry-worldwide/>, [pristupljeno: 05.09.2023.]

Ono što je primjetno iz samog grafikona jest veliki odmak 2021. godine kada se broj prijavljenih „cyber” napada popeo na 2527 što je za 1806 više negoli godinu ranije. U 2022. bilo je 1829 prijavljenih cyber incidenata u financijskoj industriji diljem svijeta, što simbolizira blagi pad u odnosu na 2021. godinu. Promatrajući „cyber” napade koji ujedno uključuju i zabilježenu povredu podataka, vidljivo je da su se oni smanjili u posljednje promatranoj godini sa 690 (2021.) na 477 (2022.). Sveukupno gledajući, 2021. godina koja je tada bila na samom vrhuncu svog *online* poslovanja, ujedno je zabilježila i najveći broj kibernetičkih incidenata od 2013. godine.

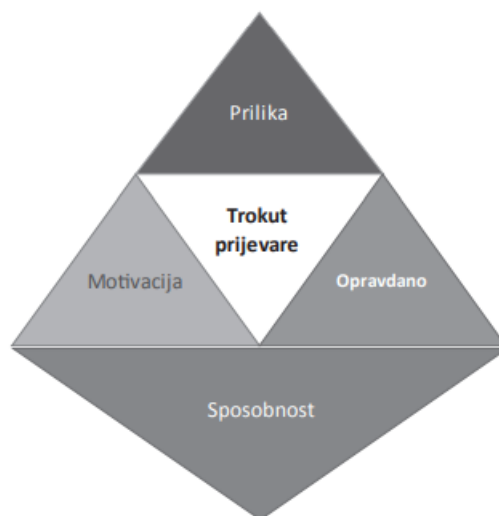
3.3. Računovodstvene prijevare

Računovodstvena prijevarena je namjerna manipulacija financijskim izvješćima kako bi se stvorio lažan dojam financijskog zdravlja poduzeća. Može uključivati zaposlenike, računovođu ili samu organizaciju koji obmanjuju ulagače i dioničare. Pretjerano iskazivanje prihoda, nebilježenje troškova i pogrešno prikazivanje imovine i obveza neki su od načina na koji je moguće počinuti računovodstvenu prijevaru.²⁰

Prijevara podrazumijeva postojanje tri elementa: motivacije, prilike i opravdanja pa se navedeno naziva i „trokut prijevare”. Nedavno je „trokut prijevare” proširen na još jedan važan element, a to je sposobnost pa stoga govorimo o „dijamantu prijevare”.

²⁰ Nickolas, S., Investopedia, „What Is Accounting Fraud? Definition and Examples”, 2022. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/ask/answers/032715/what-accounting-fraud.asp>, [pristupljeno: 30.08.2023.]

Slika 3. Dijamant prijevare

Izvor: Jurić, E., Grubišić, A. i Galzina, F., „Sprječavanje poslovnih prijevara primjenom indikatora ranog upozorenja“, 2019. Dostupno na: [Sprječavanje poslovnih prijevara primjenom indikatora ranog upozorenja.pdf](#), [pristupljeno: 28.08.2023.]

Kako navode autori (Jurić, E., Grubišić, A. i Galzina, F.) stručnog rada pod nazivom „Sprječavanje poslovnih prijevara primjenom indikatora ranog upozorenja“, navedene tri, odnosno četiri identificirane komponente potiču pojedinca da počini kazneno djelo. Na samom početku, za svaki je oblik prijevare potreban određeni **motiv** koji se često javlja zbog financijskih neprilika i poteškoća. Nadalje, motiv dovodi do **prilike**, a pojedina provedena istraživanja pokazuju da prevaranti ne ulaze u organizaciju s ciljem da naprave prijevaru, nego s motivom, a organizacija im daje priliku. Za svako počinjeno nedjelo postoji i **opravdanje** koje se često veže uz ostvarenje financijskog dobitka. U konačnici je za ostvarenje prijevare važno i postojanje, kako kognitivnih, tako i ne kognitivnih **sposobnosti**.

Postoji niz istaknutih znakova, odnosno indikatora upozorenja na prijevaru koji mogu ukazivati na to da se netko (djelatnik, menadžment itd.) unutar organizacije bavi kriminalnim aktivnostima. U nastavku je dana tablica koja konkretno iskazuje nekoliko primjera čestih indikatora na koje je potrebno obratiti pažnju kad je riječ o ponašanju zaposlenika, ali i kada se uzme u obzir menadžment tvrtke.

Tablica 1. Rani indikatori upozorenja na prijevaru

INDIKATORI ZA MENADŽMENT	INDIKATORI ZA ZAPOSLENIKE
nevoljko pružanje informacija revizorima	mijenja se zaposlenikov životni stil: skupi auti, nakit, kuće, odjeća...
slabe interne kontrole	značajni osobni dug i problemi s kreditima
financijske transakcije koje nemaju smisla	visoka fluktuacija zaposlenika, posebno u područjima ranjivim na prijevaru
menadžeri pokazuju značajno nepoštivanje regulatornih tijela	odbijanje uzimanja godišnjeg odmora ili odlaska
česte promjene vanjskih/eksternih revizora	nedostatak razdvajanja odgovornosti za određene dužnosti, u područjima ranjivim na prijevaru
fotokopirani ili nedostajući dokumenti	zaposlenici koji pitaju da se odgodi interna revizija ili inspekcija kako bi se pravilno pripremili
glasine o sukobu interesa, nepotizmu, povredama dužnosti i/ili favoriziranju	zaposlenici koji su agresivni ili imaju obrambeni stav kada su izazvani i/ili kontrolirani od određenih kolega

Izvor: vlastita izrada autorice prema podacima preuzetim sa Biegelman, M.T., Identity Theft Handbook, 2009. JOHN WILEY & SONS, INC. Dostupno na: https://www.academia.edu/4511195/Identity_Theft_Handbook_Detection_Prevention_and_Security_2009_Maelstrom, [pristupljeno: 02.11.2023.]

Jačanje financijskog kriminala može biti rezultat različitih faktora i promjena u okolini. „Kako prevladava ekonomska neizvjesnost, financijski kriminal i prijevare često rastu. Čimbenici poput očaja, mogućnosti za prevarante i povećanog kibernetičkog kriminala tijekom gospodarske krize pogoršavaju situaciju.“²¹ Iako je on postojao još u prošlosti

²¹ Jacob, P., „The Impact of Economic Downturn on Financial Crime and Fraud: A Call for Snce“, 2023. Dostupno na: https://www.linkedin.com/pulse/impact-economic-downturn-financial-crime-fraud-call-parker-bowles/?trk=article-ssr-frontend-pulse_more-articles_related-content-card, [pristupljeno: 01.11.2023.]

dok su ljudi mijenjali novac za robu i usluge, u današnje vrijeme razlikuje nekoliko čimbenika koji mogu doprinijeti jačanju financijskog kriminala:

- **Tehnološki napredak** - razvoj tehnologije može pružiti kriminalcima nove alate i načine za izvođenje financijskih prijevара. Kriminalci mogu iskoristiti digitalne platforme, kriptovalute ili druge tehnološke inovacije za ilegalne aktivnosti.
- **Globalizacija** - povezanost globalnih tržišta može olakšati kriminalnim organizacijama prikrivanje tragova i prijenos novca preko granica, iskorištavanje regulatornih razlika između zemalja te izbjegavanje pravne odgovornosti.
- **Slabost regulatornih sustava** - nedostatak ili slabost zakona i regulativa može omogućiti kriminalcima da lakše operiraju i izvode financijske prijevare bez straha od kažnjavanja.
- **Korupcija** - korumpirani čimbenici u financijskim institucijama ili regulatornim tijelima mogu omogućiti kriminalnim organizacijama da izbjegnu praćenje ili kazne za svoje aktivnosti.
- **Nestabilnost ekonomskog okruženja** - ekonomski poremećaji ili nestabilnosti mogu potaknuti pojedince da se okrenu kriminalnim aktivnostima radi financijskog opstanka ili osobne koristi.

Smanjenje financijskog kriminala zahtijeva integrirani pristup koji uključuje jačanje regulacija, suradnju između različitih institucija, unaprjeđenje tehnoloških alata za praćenje i otkrivanje nepravilnosti te promicanje svijesti o rizicima financijskog kriminala.

4. POSTOJEĆI EUROPSKI REGULATORNI OKVIR ZA FINTECH

Pranje novca i financiranje terorizma koje Fintech inovacije pojednostavljaju, predstavljaju ozbiljne prijetnje integritetu gospodarskog i financijskog sustava EU kao i sigurnosti građana. Suzbijanje navedenih pojava je složeno i izazovno te stoga zahtijeva nacionalnu i međunarodnu suradnju u vidu podizanja svijesti, razotkrivanja i sistematiziranja postupaka pranja novca i financiranja terorizma. U nastavku je dan pregled regulatornih propisa za Fintech koji su na snazi u EU.

4.1. Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma

Suzbijanje pranja novca izuzetno je zahtjevan i kompleksan zadatak koji zahtijeva čvrste temelje na kojima će se bazirati borba protiv tih kaznenih djela. Vijeće Europe 1990. godine donijelo je Konvenciju o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom (skraćeno „Konvencija VE“). *„Konvencija VE zahtijeva od potpisnica poduzimanje mjera u cilju kriminalizacije pranja prihoda od kaznenih djela te oduzimanje nezakonito stečenog prihoda ili imovine u vrijednosti koja odgovara takvom nezakonitom prihodu.“*²²

S godinama postaje sve naglašenija potreba vođenja zajedničke politike sankcioniranja što je 2005. godine rezultiralo donošenjem Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma (skraćeno „Varšavska konvencija“).

Varšavska konvencija uvodi *„novine vezane za ulogu financijsko-obavještajne jedinice, dotaknula je pitanje odgode sumnjivih transakcija, definira kaznena djela pranja novca te detaljno razrađuje mjere zamrzavanja te privremenog oduzimanja i konfiskacije na nacionalnoj i međunarodnoj razini.“*²³

Osim navedenih konvencija, veliku ulogu u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma ima šest direktiva o sprječavanju pranja novca koje su primarno bile

²² Petrović, T., Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma“, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55, br. 107, 2021.

²³ Petrović, T., Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma“, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55, br. 107, 2021.

fokusirane na bankarski sektor, a potom poradi usklađivanja nacionalnih zakonodavstava i jačanja preventivnih mjera, fokus počinje obuhvaćati i nebankarski sektor.

U nastavku je dan povijesni pregled spomenutih šest direktiva koja donose države kako bi spriječile nelegalne financijske aktivnosti i smanjile rizik od zloupotrebe financijskih sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma²⁴:

- 1. Direktiva 91/308/EEC o sprječavanju korištenja financijskog sektora u svrhu pranja novca, OJ L 166, 28. lipnja 1991 (skraćeno „Prva direktiva“)** – prema prvoj direktivi, sve države članice EU-a, imale su obvezu donošenja zakona koji osiguravaju provođenje procesa “customer due dilligence” odnosno „CDD“ i “know your customer” ili „KYC“ tijekom uključivanja korisnika. Dodatno je bilo nužno nadzirati aktivnosti korisnika, provoditi nadzor nad sumnjivim transakcijama i prijaviti ih putem Izvješća o sumnjivoj aktivnosti. Međutim, njezin je glavni problem bila isključivost, odnosno isključivi fokus na banke i financijske institucije, a da pritom nije sadržavala jasne smjernice koje su dužni primjenjivati određeni obveznici, npr. mjenjačnice i nebankarski subjekti za transfer novca, kao i podružnice stranih pravnih osoba.
- 2. Direktiva 2001/97/EC kojom se mijenja direktiva 91/308/EEC o sprječavanju korištenja financijskog sektora u svrhu pranja novca, OJ L 344, 28. prosinca 2001 (skraćeno „Druga direktiva“)** – Druga direktiva bila je usmjerena na rješavanje nedostataka iz početne direktive pa je stoga uključivala strože propise za dodatne obveznike, uključujući javne bilježnike, revizore, vanjske računovođe i porezne savjetnike. Izvješća o sumnjivim aktivnostima moraju se podnositi Financijsko-obavještajnoj jedinici (engl. Financial Intelligence Unit ili skraćeno „FIU“). Drugom direktivom osviješteno je da se perači novca ne oslanjaju isključivo na financijske institucije, a također su istaknute visokorizične tvrtke za strože obveze nadzora. Dodatno je značajno proširen opseg predikatnih kaznenih djela koja podliježu propisima o pranju novca.

²⁴ Petrović, T., Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma“, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55, br. 107, 2021. i Stankevičiūtė, G., „What are the EU’s Anti-Money Laundering Directives (AMLDs)? Complete History Overview“, 2023. Dostupno na: <https://www.idenfy.com/blog/eu-anti-money-laundering-directives-amlds/>, [pristupljeno: 15.09.2023.]

- 3. Direktiva 2005/60/EC Europskog parlamenta i Vijeća o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, OJ L 309, 25. studenoga 2005. (skraćeno „Treća direktiva“)** – provedbu Treće direktive potaknula je hitnost rješavanja tzv. “rata protiv terorizma”, a uključuje mjere dubinske analize kako bi se osiguralo da se obveznici suzdrže od pružanja usluga pojedincima ili skupinama koje su označene kao teroristi ili povezane s terorizmom. Nadalje, jedna od temeljnih značajki Treće direktive je sustav temeljen na procjeni rizika. Priznajući potrebu za pojačanim propisima o obveznim subjektima, Treća direktiva bila je pionir u uvođenju kazni za kršenje mjera protiv pranja novca. To je postignuto uspostavom pristupa temeljenog na riziku, mandatom za prijavu sumnjivih transakcija nadležnim obavještajnim jedinicama država članica i uspostavljanjem minimalnih kazni za nepoštivanje.
- 4. Direktiva (EU) 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma (skraćeno „Četvrta direktiva“)** - *„Četvrtom direktivom proširuje se krug obveznika, uvodi se šira definicija politički izložene osobe i jača transparentnost krajnjeg stvarnog vlasnika.“*²⁵ Osim toga, „povremene transakcije“ koje premašuju 10.000 € izvan poslovnog odnosa sada su podložne propisima o sprječavanju pranja novca. Također, kao novost, naglašava se transparentnost pri rješavanju pitanja poput korupcije, utaje poreza i mita.
- 5. Direktiva (EU) 2018/843 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma (skraćeno „Peta direktiva“)** – Peta direktiva bila je usmjerena na rješavanje rizika financiranja terorizma povezanih s anonimnom upotrebom virtualnih valuta i „prepaid“ kartica pa je u tu svrhu implementirano ograničenje „prepaid“ kartice. Također, Direktiva je nalagala da se pružatelji usluga kriptovalute moraju registrirati kod financijskih vlasti. Rezultat toga jest poboljšana suradnja i razmjena informacija među nadzornicima za sprječavanje pranja novca.

²⁵ Petrović, T., Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma“, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55, br. 107, 2021.

Uvedene su provjere za transakcije koje uključuju umjetnine u vrijednosti od 10.000 € i više, a visokorizičnim se smatraju transakcije koje uključuju razne robe visoke vrijednosti. Uključena je i roba poput nafte, oružja, plemenitih metala i duhana. Dodatno se širi pristup registrima stvarnog vlasnika i uvode se nacionalne liste za politički izložene osobe.

- 6. EU-ova Šesta direktiva protiv pranja novca koja je stupila na snagu 3. prosinca 2020., a implementirana je od strane reguliranih subjekata do 3. lipnja 2021.** – Šestom direktivom EU nastoji unijeti veću jasnoću i standardizaciju u praksi sprječavanja pranja novca rješavajući razlike u pravilima i jačajući razmjenu informacija među tijelima. Jedan od ključnih naglasaka je da najnovija direktiva proširuje spektar kaznenih djela, konkretno njih 22, koja spadaju u definiciju pranja novca. Ključne promjene uključuju strože smjernice za kažnjavanje, proširene kaznene odgovornosti i inicijative za suradnju država članica.

Direktive o sprječavanju pranja novca imaju ključnu ulogu u borbi protiv nelegalnih financijskih aktivnosti, pranja novca i financiranja terorizma te svakako pomažu u održavanju integriteta financijskih sustava.

4.1.1. Mjere sprječavanja pranja novca

Protiv pranja novca postoje razne mjere koje se primjenjuju kako bi se spriječile financijske transakcije koje proizlaze iz ilegalnih izvora ili su namijenjene prikrivanju takvih izvora. Nekoliko ključnih mjera koje navodi Corporate Research and Investigations (skraćeno „CRI“) Group, kao globalni lider u provjerama zaposlenika, due diligence-u, upravljanju rizikom i istražnim rješenjima, jesu:

- 1. „KYC“ i „CDD“** - financijske institucije moraju detaljno provjeriti identitet svojih klijenata (“know your customer”) kako bi razumjele njihovo poslovanje, rizike i ciljeve transakcija (“customer due diligence”). Ovo uključuje prikupljanje informacija poput identifikacijskih dokumenata, poslovne povijesti i izvora imovine.
- 2. Praćenje transakcija** - financijske institucije moraju redovito pratiti transakcije kako bi identificirale neobične ili sumnjive obrasce ponašanja. *„Automatizirani*

sustavi za detekciju sumnjivih aktivnosti pomažu u identifikaciji potencijalnih slučajeva pranja novca.“²⁶

- 3. Izvješćivanje i obavješćavanje** - financijske institucije su obavezne prijaviti sumnjive transakcije i aktivnosti nadležnim regulatornim tijelima, kao što su financijske obavještajne jedinice. Ovo uključuje i izvješćavanje o transakcijama koje izgledaju sumnjivo ili netipično za određenog klijenta.
- 4. Edukacija i obuka osoblja** - osoblje u financijskim institucijama mora biti educirano o metodama pranja novca i sumnjivim znakovima koje treba identificirati kako bi spriječili takve transakcije.
- 5. Interni kontrolni sustavi** - institucije moraju uspostaviti i održavati unutarnje kontrole i politike kako bi spriječile pranje novca, uključujući postavljanje limita transakcija, dodatne provjere kod sumnjivih aktivnosti i redovito ažuriranje politika sukladno zakonodavstvu.
- 6. Međunarodna suradnja** - suradnja između zemalja i financijskih institucija ključna je za sprječavanje pranja novca jer mnoge transakcije prelaze granice. Međunarodna razmjena informacija i suradnja pomažu u praćenju sumnjivih aktivnosti.

Ove mjere su samo dio kompleksnog skupa pravila i postupaka usmjerenih na sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma. Svaka zemlja ima svoje zakone i regulatorne okvire koji se primjenjuju u borbi protiv ovakvih aktivnosti.

Zastupnici Europskog parlamenta u ožujku 2023. godine odobrili su stroža pravila za uklanjanje postojećih nedostataka u borbi protiv pranja novca, financiranja terorizma i izbjegavanja sankcija u EU-u. Iz Priopćenja za tisak koje je objavio Europski parlament 2023. godine, najnovije donesene mjere za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma mogu se u grubo podijeliti na sljedeće:

- **dosljedna primjena pravila i sankcija** – podrazumijeva se da će subjekti, kao što su banke, upravitelji imovinom i kripto imovinom, agenti za nekretnine i virtualne nekretnine te profesionalni nogometni klubovi na visokoj razini, morati provjeriti identitet svojih klijenata, što posjeduju i tko kontrolira tvrtku. „U svrhu

²⁶ CRI group, „How to Protect Your Business From Money Laundering Activities“. Dostupno na: <https://crigroup.com/aml-how-to-protect-your-business/>, [pristupljeno: 20.06.2023.]

ograničavanja transakcija gotovinom ili kripto imovinom, postavljaju se ograničenja do 7000 € za gotovinska plaćanja i 1000 € za prijenos kripto imovine, gdje se klijent ne može identificirati. Također je jedna od ideja da se zabrane bilo kakve sheme državljanstva putem ulaganja („zlatne putovnice”) i da se nametnu stroge kontrole protiv pranja novca na sheme boravka putem ulaganja („zlatne vize”).²⁷ Osim navedenog, poticaj je da države članice prikupljaju podatke o vlasništvu robe poput jahti, aviona i automobila vrijednih preko 200 000 € ili robe uskladištene u slobodnim zonama.

- **provjereni podaci o stvarnim vlasnicima, a novinari i civilno društvo imat će pristup registrima stvarnih vlasnika** - informacije o stvarnom vlasništvu koje se čuvaju u nacionalnim središnjim registrima trebale bi biti dostupne u digitalnom obliku te uključivati povijesne i trenutne podatke. Te će informacije morati biti ažurne i dostupne osobama s legitimnim interesom.
- **uspostava novog Europskog tijela za sprječavanje pranja novca (engl. Anti-money-laundering authority; skraćeno „AMLA“)** koje će provoditi **pravila** – ideja je da ovo tijelo prati rizike i prijetnje unutar i izvan EU-a i izravno nadzire određene kreditne i financijske institucije, klasificirajući ih prema njihovoj razini rizika. O AMLA-i će konkretno i detaljnije biti riječi u šestom poglavlju ovog rada.

4.1.2. Procedura „Upoznaj svog klijenta“

Promjenjivo regulatorno okruženje, sve sofisticiranije taktike financijskog kriminala i visoka očekivanja klijenata potiču financijske institucije da preispitaju i transformiraju svoje “KYC” procese, spomenute u prethodnom potpoglavlju..

KYC propisi proizašli su iz godina neprovjerenog financijskog kriminala. Početne smjernice sastavljene su 1970. godine kada je SAD donio Zakon o bankovnoj tajnosti (engl. Bank Secrecy Act; skraćeno „BSA“) u svrhu sprječavanja pranja novca. Značajni

²⁷ European Parliament, „New EU measures against money laundering and terrorist financing“, 2023. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing>, [pristupljeno: 01.06.2023.]

dodaci došli su godinama kasnije, nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. i globalne financijske krize 2008. godine.²⁸

Procedura „Upoznaj svog klijenta“ upućuje na skup smjernica koje financijske institucije i tvrtke slijede kako bi provjerile identitet, prikladnost i rizike trenutnog ili potencijalnog klijenta. Cilj je identificirati sumnjivo ponašanje poput pranja novca i financijskog terorizma prije nego što se uopće ostvari.

KYC predstavlja niz postupaka koji osiguravaju identifikaciju i autorizaciju identiteta klijenata. „Proces se obično sastoji od nekoliko mehanizama:

- identifikacije korisnika,
- analize i verifikacije podataka koje je dao klijent,

a financijske institucije imaju i obavezu da dane informacije o klijentima održavaju ažurnim i točnim, kao i da nastavljaju daljnje praćenje računa.“²⁹

Okvir “Upoznaj svog klijenta” sadrži tri koraka³⁰:

- 1. Program identifikacije klijenta (engl. customer identification program; skraćeno „CIP“)** – tvrtke moraju izdvojiti najmanje četiri identifikacijske informacije o klijentu, uključujući ime, datum rođenja, adresu i identifikacijski broj. Većina tvrtki poduzima dodatne korake u procesu verifikacije. Mnogi osiguravaju da njihovi klijenti nisu stavljeni na popise koje je odobrila vlada, popise politički izloženih osoba (engl. politically exposed person, skraćeno „PEP“) ili popise poznatih terorista, a svi oni koji se potencijalno i pojave na ovim popisima zahtijevaju pojačanu pažnju. Ostali elementi koji se trenutno istražuju uključuju financijske transakcije koje tvrtke koriste za odvajanje potencijalno rizičnog ponašanja od normalnih poslovnih aktivnosti. Velik dio ovih informacija dolazi iz raznih javnih baza podataka i vanjskih izvora.

²⁸ Dow Jones, „Understanding the Steps of a “Know Your Customer” Process“, Dostupno na: <https://www.dowjones.com/professional/risk/glossary/know-your-customer/>, [pristupljeno: 20.06.2023.]

²⁹ Bulatović, V., „Upoznaj svog klijenta/korisnika“, Centralna banka Crne gore, Dostupno na: <https://fintechhub.cbcbg.me/me/blog/upoznaj-svog-klijenta-korisnika>, [Pristupljeno: 21.05.2023.]

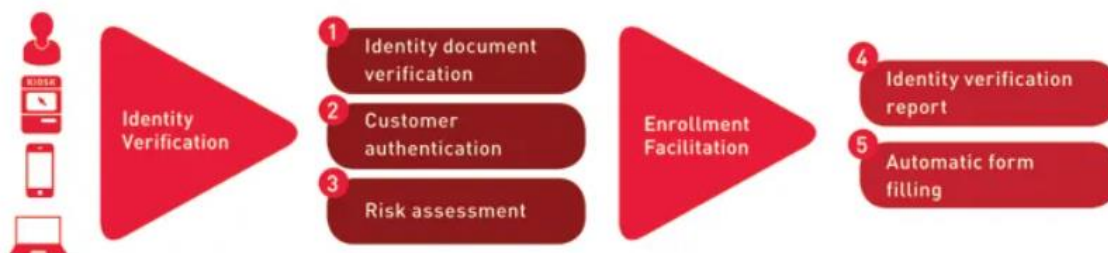
³⁰ Ozkan, B., What is KYC and why does it matter?, 2022. Dostupno na: <https://www.flagright.com/post/what-is-kyc-and-why-does-it-matter>, [pristupljeno: 20.06.2023.]

2. Dubinsko ispitivanje klijenta (engl. customer due diligence; skraćeno „CDD“) – dubinska analiza klijenta je proces klasificiranja svih informacija prikupljenih u sklopu Programa identifikacije klijenta. Tvrtke ispituju prirodu i korisnike postojećih odnosa kako bi osigurale da su sve aktivnosti u skladu s povijesnim informacijama o kupcima. Cilj je prikupiti dovoljno informacija za provjeru identiteta korisnika i procjenu njihove rizičnosti. Budući da se financijski kriminal događa brzo, tvrtke često prate ove informacije radi neuobičajenih porasta aktivnosti ili promjena na popisima sankcija. Većina klijenata predstavlja mali ili nikakav rizik, ali oni rijetki koji ga predstavljaju podliježu pojačanoj dubinskoj provjeri.

3. Pojačano dubinsko ispitivanje (engl. enhanced due diligence; skraćeno „EDD“) – kada klijent predstavlja dodatni rizik, tvrtke poduzimaju dodatne korake kako bi bolje razumjele njihove motive. Visokorizični pojedinci mogu uključivati one koji su politički eksponirani ili imaju veze s određenim fizičkim osobama. U praksi bi tvrtke trebale pokazati dublje razumijevanje visokorizičnih klijenata identificiranih kroz standardni program dubinske analize kupaca. Informacije potrebne za provođenje napredne dubinske analize uključuju izvor provjere imovine, detaljna izvješća uprave i relevantna istraživanja treće strane.

KYC proces je funkcionalan i neznatno se razlikuje od zemlje do zemlje. U nastavku je prikazan jednostavan tijek KYC procesa.

Slika 4. KYC proces

Izvor: Corporate Finance Institute, „Know Your Client (KYC)“, Dostupno na: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/wealth-management/know-your-client-kyc/>, [pristupljeno: 21.06.2023.]

Kao što je vidljivo na gornjoj slici, KYC proces sastoji se od nekoliko koraka. Ukratko, **prvi korak** obuhvaća predaju dokumenata u kojem je korisnik finansijskih usluga dužan dostaviti dokumente za provjeru identiteta i statusa prebivališta. **Drugi korak** uključuje provjeru identiteta koju provodi ovlaštena osoba na temelju vjerodostojne identifikacijske isprave. Zatim, **treći korak** odnosi se na provjeru prebivališta zahtijeva utvrđivanje rezidentnog statusa (domaćeg ili stranog), trenutne adrese stanovanja, alternativne adrese stanovanja, statusa državljanstva itd. **Četvrti korak** usmjeren je na provjeru finansijskog stanja gdje se potraživana imovina i obveze provjeravaju dokumentima ili fizičkim provjerama čime se smanjuje rizik od lažnog predstavljanja. **Peti korak** KYC procesa jest praćenje transakcija koje provodi klijent, a svaka transakcija koja je drugačija i/ili visoke vrijednosti automatski se označava i zatim prolazi stroge ručne provjere.³¹

Proces naizgled može biti jednostavan za korisnika, ali postupak provjere finansijske institucije zahtijeva predanost i marljivost. KYC proces sastavni je dio raznih „due diligence“ provjera te svaka tvrtka, uključujući banke, osiguravajuća društva i kreditore, a koja je izložena riziku klijenata, mora razviti KYC strategiju za interakciju s klijentima.

³¹ Corporate Finance Institute, „Know Your Client (KYC)“, Dostupno na: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/wealth-management/know-your-client-kyc/>, [pristupljeno: 21.06.2023.]

4.2. Uredba EU-a o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za digitalne transakcije

U današnjoj „Fintech stvarnosti“, nužno je izgraditi povjerenje u *online* ozračje. Upravo zbog postojećeg nedostatka povjerenja i prisustva nesigurnosti, potrošači se često osjećaju obeshrabreno te oklijevaju provoditi transakcije elektroničkim putem. U tu svrhu, Europski parlament i Vijeće Europske unije uvode Uredbu o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu kojom nastoje *„povećati povjerenje u elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu pružanjem zajedničkog temelja za sigurnu elektroničku interakciju između građana, poduzeća i tijela javne vlasti, povećavajući time djelotvornost javnih i privatnih online usluga, elektroničkog poslovanja i elektroničke trgovine u Uniji.“*³²

Podrijetlo Uredbe EU-a o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za digitalne transakcije (engl. Electronic Identification Authentication and Trust Services; skraćeno „eIDAS“) kakva je danas poznata datira još iz 1999. godine, a podrazumijeva Direktivu 1999/93/EC koja je uspostavila regulatorni okvir zajednice za elektroničke potpise, odnosno izjednačila je valjanost elektroničkih potpisa s vlastoručnim potpisima. Međutim, problem sa Direktivom bio je u tome što ju je svaka država članica mogla tumačiti na sebi jedinstven i svojevrsan način, baš kao što je imala jedinstven način identifikacije korisnika u elektroničkim uslugama. Upravo je to blokiralo mnoge procese, a u konačnici se i protivilo samoj namjeri standarda pa je iz tog razloga 2006. godine donesen obvezujući zakon za cijelu EU s ciljem stvaranja jedinstvenog sustava elektroničkog potpisa (u skladu s krajnjim ciljem stvaranja jedinstvenog digitalnog tržišta). Posljedično je 2014. objavljen eIDAS, Uredba (EU) br. 910/2014 o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja. Na taj se način propisi proširuju ne samo na elektronički potpis, već i na usluge povjerenja. eIDAS je stupio na snagu 1. srpnja 2016. u cijeloj Europskoj uniji kao Uredba (odnosno, izravno se primjenjuje u

³² UREDBA (EU) br. 910/2014 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ

svim državama članicama) za uspostavljanje novog okvirnog pravnog okvira za elektroničke potpise i usluge povjerenja u Europi.³³

Regulatorni okvir koji eIDAS podrazumijeva važan je jer uspostavlja temelje za upravljanje operacijama i osjetljivim transakcijama na daljinu, bez ugrožavanja sigurnosti građana. Konkretno, eIDAS je značajan jer:

- *„Jamči da tvrtke i pojedinci mogu pristupiti online javnim uslugama iz drugih zemalja EU-a, olakšavajući interoperabilnost.*
- *Podržava digitalizaciju i jamči da online usluge imaju istu valjanost kao i usluge licem u lice.*
- *Formalizira pravni okvir za digitalnu ili elektroničku identifikaciju i usluge povjerenja koje se koriste u digitalnim transakcijama.*
- *Uspostavlja smjernice nadzora i odgovornosti kojih se pružatelji usluga povjerenja moraju pridržavati.*
- *Pojednostavljuje pristup javnim uslugama i postupcima s javnom upravom.*
- *Potiče stvaranje inovativnih digitalnih usluga.*
- *Poboljšava online iskustvo građana EU-a.*
- *Sa stajališta tvrtki, pogoduje digitalnoj transformaciji njihovih birokratskih procesa i omogućuje im smanjenje troškova i vremena. Što se tiče korisnika, ova se uredba pretvara u udobnost i slobodu kretanja, bez čekanja i putovanja, uz puna jamstva.“³⁴*

Ono što je najvažnije i što se zaključno može reći jest da eIDAS prekogranične elektroničke transakcije čini sigurnijima i pouzdanijima, čineći važnije poslove vrijednima povjerenja, poput digitalnog dogovaranja i potpisivanja ugovora.

³³ Alice Biometrics, „The 6 key questions to understand the eIDAS Regulation“, 2022. Dostupno na: <https://alicebiometrics.com/en/the-6-key-questions-to-understand-the-eidas-regulation/>, [pristupljeno: 01.07.2023.]

³⁴ Alice Biometrics, „The 6 key questions to understand the eIDAS Regulation“, 2022. Dostupno na: <https://alicebiometrics.com/en/the-6-key-questions-to-understand-the-eidas-regulation/>, [pristupljeno: 01.07.2023.]

4.3. Revidirana Direktiva o platnim uslugama Europske unije

Prva Direktiva o platnim uslugama (engl. The First Payment Services Directive; skraćeno „PSD1“) usvojena je 2007. Od 2007. godine ova je Direktiva donijela značajne koristi europskom gospodarstvu, olakšavajući pristup novim sudionicima na tržištu i institucijama za platni promet te tako nudeći više konkurencije i izbora potrošačima. Cilj je bio učiniti prekogranična plaćanja jednostavnim, učinkovitim i sigurnim kao „nacionalna“ plaćanja unutar države članice. Navedenom cilju pogoduje i činjenica da je Direktiva ubrzala razvoj SEPA-e (engl. Single Euro Payments Area) kao jedinstvenog područja plaćanja u eurima kako bi se olakšalo izvršenje plaćanja.³⁵

Zbog pojave novih pametnih usluga plaćanja (kao što su internetsko i mobilno bankarstvo), zajedno s jednako sofisticiranim bezbrojnim sigurnosnim prijetnjama, Komisija je predložila reviziju PSD1 u srpnju 2013. godine.

Kao odgovor na promjene na tržištu platnih usluga, uvedena je Revidirana Direktiva o platnim uslugama Europske unije (engl. The Revised Payment Services Directive; skraćeno „PSD2“), odnosno propis koji bankama koje rade u Europskoj uniji dopušta ustupanje podataka na standardiziran i siguran način, a s ciljem korištenja i od strane drugih autoriziranih organizacija i tvrtki.³⁶

Često se spominje kako će PSD2 direktiva značajno promijeniti bankarski sektor. *„Naime, direktiva stvara uvjete za razvoj novih usluga, otvara tržište novim, manjim igračima, a donijeti će veći stupanj konkurencije i u konačnici bi trebala i pojeftiniti bankarske usluge.“*³⁷

³⁵ European Commission, „Payment Services Directive: frequently asked questions“, 2018. Dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/MEMO_15_5793, [pristupljeno: 21.05.2023.]

³⁶ Hrvatska udruga banaka, „Što je PSD2 direktiva?“, dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/sto-je-psd2-direktiva>, [Pristupljeno: 21.05.2023.]

³⁷ Bičak, D., „Revidirana Direktiva o platnim uslugama osigurat će klijentima veću mogućnost izbora i dostupnije financijske servise, 2019. Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/trzista/revidirana-direktiva-o-platnim-uslugama-osigurat-ce-klijentima-vecu-mogucnost-izbora-i-dostupni-je-financijske-servise-357896>, [pristupljeno: 22.05.2023.]

PSD2 pokriva dvije nove regulirane usluge plaćanja³⁸:

- **Usluga informacija o računu** (engl. Account Information Service; skraćeno „AIS“) – usluga putem koje PSP-ovi prikupljaju i konsolidiraju informacije o bankovnim računima klijenata, bez obzira na to jesu li ti računi kod iste banke.
- **Usluga iniciranja plaćanja** (engl. Payment Initiation Service; skraćeno „PIS“) – usluga kojom korisnici mogu inicirati plaćanja izravno sa svojih bankovnih računa jednostavnim kreditnim prijenosom, umjesto putem kreditne ili debitne kartice.

Promjene su podrazumijevale višestruke implikacije, no najviše polemike podrazumijeva potpunije otvaranje tržišta platnih usluga, faktički primoravajući banke i druge financijske institucije da dijele financijske podatke svojih klijenata s PSP-ovima. S obzirom na to da dijeljenje ovih osjetljivih informacija povećava značajne rizike privatnosti i sigurnosti za kupca, PSP-ovi će sada podlijegati opsežnim zahtjevima za sigurnost, upravljanje rizikom i transparentnost. Posebno treba istaknuti i „primjenu dvostruke autentifikacije (engl. Two-factor Verification; skraćeno „2FA“) koja je postala obvezna za sve web trgovine na području Unije, a Direktiva je uvela i nova pravila za provjeravanje i potvrdu identiteta korisnika, poznata pod zajedničkim nazivom snažna autentifikacija korisnika (engl. Strong Customer Authentication; skraćeno „SCA“). Namjera je bila smanjiti rizike od prijevara i tako bolje zaštititi kupce i klijente.³⁹

SCA mjere moraju, prema odredbama Direktive, uključivati najmanje dvije razine verifikacije koje se oslanjaju na:

- **znanje** (npr. PIN ili lozinka),
- **vlasništvo, odnosno posjedovanje** (bankovna kartica, registrirani pametni telefon), i
- **relativnu pripadnost** (biometrijske karakteristike kao što su otisak prsta, lice ili rožnica).

³⁸ Flynn, B., Duhs, G., „PSD2: What has changed since PSD1?“, 2019. Dostupno na: <https://www.stevens-bolton.com/site/insights/briefing-notes/psd2-what-has-changed-since-psd1>, [pristupljeno: 22.05.2023.]

³⁹ Kabraić, M., „Sigurnije ne znači lošije – iskustvo, što dvostruka autentifikacija donosi za kupce i trgovce?“, 2020. Dostupno na: <https://www.netokracija.com/dvostruka-autentifikacija-korisnicko-iskustvo-172868>, [pristupljeno: 01.06.2023.]

Tržište elektroničkih plaćanja u EU značajno je poraslo posljednjih godina, a ujedno je i ubrzano napredovala digitalizacija financijskih usluga. Kako bi održala korak, Europska komisija je predstavila prijedloge za Direktivu o platnim uslugama 3 (skraćeno „PSD3“) i novu Uredbu o platnim uslugama (skraćeno „PSR“) s ciljem daljnjeg jačanja temelja postavljenih ranijim PSD-ovima.⁴⁰ I dok je PSD2 donio promjene i digitalizaciju, otkrio je i nedostatke u zakonodavstvu zbog raznih kretanja na tržištu, a PSD3 ima za cilj riješiti te nedostatke, spriječiti prijevare i potaknuti inovacije.

Thales DIS (bivši Gemalto), međunarodna tvrtka za digitalnu sigurnost, navodi da neke od ključnih izmjena u PSD3 uključuju⁴¹:

- **Promicanje poštenog tržišnog natjecanja** - PSD3 ima za cilj stvoriti jednake uvjete za sve banke i nebanke. Njime se nebankarskim pružateljima usluga plaćanja omogućuje pristup svim platnim sustavima EU-a uz osiguranje odgovarajućih zaštitnih mjera i njihova prava na bankovni račun.
- **Napredno otvoreno bankarstvo** - PSD3 se fokusira na poboljšanje funkcionalnosti otvorenog bankarstva. Cilj mu je ukloniti preostale prepreke pružanju otvorenih bankarskih usluga, dajući klijentima veću kontrolu nad njihovim podacima o plaćanju i olakšavajući ulazak inovativnih usluga na tržište.
- **Povećanje dostupnosti gotovine** - PSD3 se bavi dostupnošću gotovine u trgovinama i na bankomatima. Omogućit će trgovcima da kupcima ponude gotovinske usluge bez potrebe za kupnjom i pružiti jasnije smjernice za neovisne operatere bankomata.
- **Poboljšanje prava potrošača** - PSD3 nastoji poboljšati prava potrošača, posebno u situacijama kada su im sredstva privremeno blokirana. Također povećava transparentnost izvoda računa i pruža jasnije informacije o naknadama bankomata.

⁴⁰ Deloitte, „PSD3 and PSR: minor update or major overhaul?“, Dostupno na: <https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/legal/articles/psd3-and-psr-minor-update-or-major-overhaul.html>, [pristupljeno: 02.06.2023.]

⁴¹ Thales DIS, „PSD3: What is this new regulation and how does it impact payments in Europe?“, 2023. Dostupno na: <https://dis-blog.thalesgroup.com/financial-services/2023/11/06/psd3-what-is-this-new-regulation-and-how-does-it-impact-payments-in-europe/>, [pristupljeno: 22.11.2023.]

- **Pojednostavljenje regulative i provedbe** - PSD3 jača usklađivanje i provedbu donošenjem većine pravila plaćanja putem izravno primjenjivih propisa. Pojačava odredbe o provedbi i kaznama, osiguravajući dosljedan i učinkovit regulatorni okvir.

Konačna implementacija PSD3 očekuje se do kraja 2024. godine, a nastoji se stvoriti snažan okvir koji štiti korisnike, potiče inovacije i osigurava sigurna elektronička plaćanja.

5. SLUČAJ WIRECARD

Slučaj poduzeća Wirecard dobro prikazuje brojne rizike povezane s ulaskom Fintecha u „tradicionalni” financijski sektor kao i složenost tih rizika, odnosno izazovnost valjane regulacije i nadzora Fintech djelatnosti od strane nadležnih tijela. Wirecard slučaj obilježen je nizom loših i gotovo koruptivnih poslovnih praksi, neistinitih financijskih izvještaja i sumnjama o računovodstvenim malverzacijama, koji su u konačnici tvrtku Wirecard doveli do nesolventnosti 2020. godine.

5.1. Općenito o Wirecardu

Wirecard je bila njemačka Fintech tvrtka, članica DAX30⁴², koja je pružala obradu plaćanja i povezane usluge. Osnovan 1999. godine u predgrađu Münchena, Wirecard je bio pionir u obradi digitalnih plaćanja, a prije negoli se proširio na bankarstvo, obrađivao je „online“ plaćanja kreditnim karticama, uglavnom za internetske stranice društveno neprihvatljivog ili rizičnog sadržaja. Kasnije se usredotočio na veće klijente, ali je njegov poslovni model bio složen i uprava je bila prisiljena više puta braniti svoj ugled. Ova tvrtka je 2006. kupila jednu banku što joj je omogućilo preoblikovanje u tvrtku za plaćanja s punom uslugom, pružajući softver i sustave koji omogućavaju online tvrtkama da se integriraju u globalni financijski sustav.⁴³ Od 2008. do 2018. godine postoje optužbe za pranje novca, manipulaciju tržištem i računovodstvo nedosljednosti, koje je medijski prenijelo nekoliko novinskih kuća, osobito od 2015. nadalje. Nastavno na to, Wirecard je pokrenuo internu istragu 2018. godine zbog informacija koje su procurile od strane zviždača. U listopadu 2018. zviždač je kontaktirao Financial Times (skraćeno „FT“) te su se tada u centru pozornosti nalazili razni povjerljivi Wirecardovi dokumenti, poruke e-pošte i Excel tablice. U listopadu 2019. Nadzorni odbor Wirecarda imenovao je renomiranu revizorska kuću „Klynveld Peat Marwick Goerdeler“ (skraćeno „KPMG“) za voditelja revizije. Prvotno je izjavljeno da nisu utvrđena nikakva odstupanja u poslovanju, međutim 28. travnja 2020. revizor KPMG objavio je da nije primio dovoljno dokumentacije za rješavanje svih navoda o računovodstvenim nepravilnostima. U lipnju 2020. druga renomirana revizorska kuća,

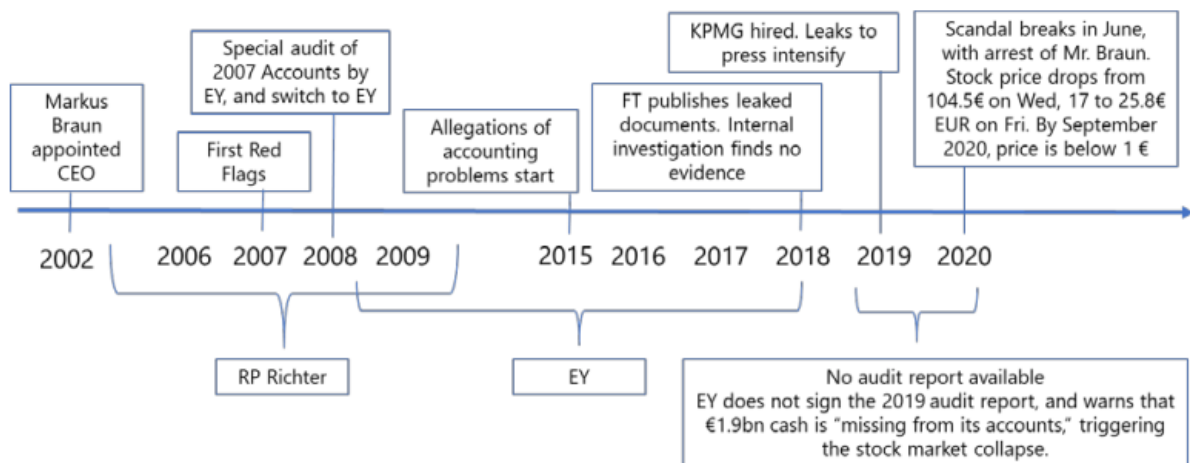
⁴² DAX30 — poznat i kao Deutscher Aktien Index predstavlja 30 najvećih i najlikvidnijih njemačkih kompanija koje trguju na Frankfurtsoj burzi.

⁴³ McCrum, D., „Wirecard’s suspect accounting practices revealed“, Financial Times, 2019. Dostupno na: <https://www.ft.com/content/19c6be2a-ee67-11e9-bfa4-b25f11f42901>, [pristupljeno: 22.05.2023.]

„Ernst & Young“ (skraćeno „EY“) nije potpisala revizorsko izvješće za 2019. upozoravajući da se radi o nestanku 1,9 milijardi eura gotovine.⁴⁴

Sve prethodno navedeno slikovito je prikazano u donjoj ilustraciji.

Slika 5. Vremenska crta ključnih događaja u slučaju Wirecard

Izvor: Langenbacher, K., Leuz, C., Krahnert, J.P. i Pelizzon, L., „What are the wider supervisory implications of the Wirecard case?“, 2020. Dostupno na: [What are the wider supervisory implications of the Wirecard case.pdf](#), [pristupljeno: 02.06.2023.]

U nastavku je dan prikaz kretanja cijena dionica Wirecarda u petogodišnjem razdoblju koje obuhvaća vrhunac Wirecardovog poslovanja, ali i daje uvid u cijene dionica 2020. godine kada je Wirecard podnio zahtjev za nesolventnost.

⁴⁴ Langenbacher, K., Leuz, C., Krahnert, J.P. i Pelizzon, L., „What are the wider supervisory implications of the Wirecard case?“, 2020. Dostupno na: [What are the wider supervisory implications of the Wirecard case.pdf](#), [pristupljeno: 02.06.2023.]

Slika 6. Kretanje cijena dionica Wirecarda u razdoblju od 2015. do 2020. godine iskazano u €

Izvor: Žeranski, S. i Sancak, I.E., „*The Wirecard Scandal: The High-speed Rise and Fall of a FinTech Company and Its Implications for Developed and Developing Economies*“, Faculty of law blogs / University OF Oxford, 2020. Dostupno na: <https://blogs.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2020/10/wirecard-scandal-high-speed-rise-and-fall-fintech-company-and-its>, [pristupljeno: 05.09.2023.]

Kao što je prikazano na slici, cijena dionice Wirecarda imala je uzlazni trend sa strmim nagibom do rujna 2018. godine. Početkom rujna 2018. cijena dionice Wirecarda približila se iznosu od 200 eura. Kretanje cijena dionica Wirecarda ukazuje na izvanredan rast i razvoj, ali ujedno signalizira potrebu da nadležna supervizijska tijela u Njemačkoj, ali i zbog prekograničnog listanja dionica, i u drugim državama, obrate veliku pozornost, osobito nakon 2017. godine. „*Wirecard je bio međunarodni slučaj, globalna tvrtka koja je djelovala preko nacionalnih granica - ali njegova je regulativa pripala samo jednoj naciji, Njemačkoj, da nadgleda njegovo pošteno poslovanje, koje*

je, zapravo, bilo nepošteno na svjetskoj razini.“⁴⁵ Međutim, financijski nadzornici odlučili su zanemariti primjetan skok cijena dionica vjerojatno misleći kako je razumno objašnjenje to što je riječ o Fintech poduzeću koje posluje u segmentu digitalnog plaćanja.

Nakon KPMG-ovog revizorskog izvješća 28. travnja 2020., vrijednost Wirecardovih dionica počela je padati. Uprava Wirecarda je, kao što je već navedeno, 25. lipnja 2020. godine odlučila podnijeti zahtjev za pokretanje stečajnog postupka kod nadležnog lokalnog suda u Münchenu zbog prijetnje nelikvidnosti i prezaduženosti.⁴⁶ Navedeno je rezultiralo cijenom dionice od 2,88 eura na dan 29. lipnja i 0,31 eura na dan 28. prosinca 2020. godine.

5.2. Alati za manipulaciju poslovanja

U slučaju Wirecarda, a prema dostupnim dokazima objavljenim u raznim izvorima korištenima u ovom diplomskom radu, proizlazi da je postojao niz manipulacija u poslovanju tvrtke. To uključuje neistinito prikazivanje financijskih izvještaja, zatim prikazivanje lažnih transakcija i fiktivnih prihoda te skrivanje nedostataka u financijskim evidencijama. Kombinacija tih praksi omogućila je tvrtki da prikaže značajno veći financijski uspjeh nego što je stvarno bio slučaj, što je u konačnici dovelo do velikih gubitaka za investitore i vjerovnike. U nastavku se razlažu neke od važnijih i zanimljivijih financijskih manipulacija u ovom slučaju.

5.2.1. Fiktivni prihod u „neprozirnim okruženjima“

Fiktivni prihod odnosi se na situaciju u kojoj je tvrtka navodno generirala prihode koji nisu bili stvarni, ali su prikazani kao dio njezinog poslovanja, a o čemu će konkretnije biti riječi u nastavku ovog potpoglavlja. Wirecard je optužen da je koristio kompleksne financijske strukture, ponekad u zemljama s manje transparentnim regulativama kako

⁴⁵ Betz, F. i Kim, M., „Economic Regulation and Corporate Governance: The Case of Wirecard“, Institute for Policy Models, Seattle, WA, USA, Modern Economy, Vol.12 No.9, September 2021, Dostupno na: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=112250>, [pristupljeno: 07.02.2024.]

⁴⁶ Žeranski, S. i Sancak, I.E., „The Wirecard Scandal: The High-speed Rise and Fall of a FinTech Company and Its Implications for Developed and Developing Economies“, Faculty of law blogs / University OF Oxford, 2020. Dostupno na: <https://blogs.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2020/10/wirecard-scandal-high-speed-rise-and-fall-fintech-company-and-its>, [pristupljeno: 05.09.2023.]

bi stvorio lažni dojam o prihodima i poslovnim aktivnostima. Takve prakse u „neprozirnim“ ili manje reguliranim okruženjima olakšavaju tvrtkama da prikažu lažne financijske rezultate i izbjegnu otkrivanje pravih financijskih slabosti.

Većina Wirecardovih prihoda bila je ostvarena od strane 300.000 malih kupaca u zemljama u kojima se plaćalo putem Interneta gdje je sama obrada plaćanja bila neregulirana i bez dozvole. U ovim okruženjima, transparentnost izvješćivanja i revizija nisu jedan od bitnih preduvjeta urednog poslovanja u smislu onog što očekujemo u europskom regulatorno-računovodstvenom okruženju. Zaključno se procjenjuje da je gotovo $\frac{1}{3}$ prihoda i 80% profita lažirano.⁴⁷

Današnje optužbe protiv tvrtke mogu se podijeliti u tri glavne kategorije, a zajedničko im je to da su potencijalno pridonijele naizgled idiličnoj priči o uspješnom rastu poduzeća. Wirecardova navodna shema prijevare izgleda ovako:

1. *„Čini se da je Wirecard prijevarom napuhao – ili čak u cijelosti izmislio – klijente, transakcije i prihode koji proizlaze iz akvizitera trećih strana (engl. Third-party Acquirers; skraćeno „TPA“)⁴⁸,*
2. *Čini se da je Wirecard kupio relativno bezvrijedne tvrtke po prevelikim vrijednostima, napuhujući time vlastitu bilancu i moguće preusmjeravajući sredstva tvrtke u džepove posrednika povezanih s Wirecardom, i*
3. *Čini se da je Wirecard koristio podružnice i druge tvrtke povezane s Wirecardom za takozvano kružno putovanje, u kojem se neiskorištena ili bezvrijedna imovina prodaje povratno između uključenih tvrtki po približno istoj cijeni. Dok nijedna ekonomski tvar nije proizvedena, povratne aktivnosti su lažno prijavljene kao produktivne prodaje i kupnje u knjigama uključenih tvrtki.“⁴⁹*

⁴⁷ Trimble, M. i Sankara, J., Texas Society of CPAs, „An Investigation Into the Causes and Impact of the Incredible Fraud and Collapse of Wirecard“, 2022.

⁴⁸ Akviziteri treće strane su lokalne tvrtke koje su obrađivale transakcije klijenata u ime Wirecarda u zamjenu za dio naknada za obradu.

⁴⁹ Jakubeit, R., „The Wirecard scandal and the role of BaFin, A case for unifying capital markets supervision in the European Union“, Luiss, School of European Political Economy, 2021. Dostupno na: <https://leap.luiss.it/wp-content/uploads/2022/09/WP5.21-The-Wirecard-scandal-and-the-role-of-Bafin.pdf>, str. 29., [pristupljeno: 30.09.2023.]

Prema informacijama FT-a, Wirecard se za gotovo sav svoj profit oslanjao na tri netransparentna partnera: Al Alam Solutions (sa sjedištem u Dubaiju), PayEasy Solutions (sa sjedištem u Manili) i Senjo (sa sjedištem u Singapuru). U stvarnosti, Senjo Group, ali i Al Alam i Pay Easy uključivali su lažne tvrtke koje je kontrolirao Wirecard i koje su se koristile za pripisivanje lažnog prometa fiktivnim kupcima.

„Dogovor s Al Alamom i druga dva partnera doprinio je „lavljem udjelu“ od 985 milijuna eura operativne dobiti koju je njemačka grupa prijavila između 2016. i 2018., ali 1 milijarda eura uplata od tih partnera otišla je na račune koje nije kontrolirao Wirecard.“⁵⁰

Međutim, postavlja se pitanje na koji je način Wirecard uspijevao provoditi ovakvu prijevartu? Budući da je Fintech složena i relativno nova industrija koja nije u potpunosti regulirana u mnogim zemljama, Wirecard je upravo tu slabost koristio za svoje prijevarne aktivnosti i transakcije. Wirecard i njegovi fiktivni klijenti koristili su „round-tripping“⁵¹ kao svoj glavni alat za manipulaciju financijskih izvještaja. *„Na primjer, prebacili su iznos novca iz svoje banke u Njemačkoj u neaktivnu tvrtku u Hong Kongu, gdje će naknadno biti prebačen vanjskom „kupcu“ prije nego što se vrate u Wirecard India. Prihod u indijskoj podružnici bit će uključen u Wirecardova konsolidirana financijska izvješća kao zarada od legalnih poslovnih aktivnosti.“⁵²*

⁵⁰ Kimathi, S., „Al Alam enters liquidation following KPMG’s Wirecard audit“, 2020. Dostupno na: <https://www.fintechfutures.com/2020/05/al-alam-enters-liquidation-following-kpmgs-wirecard-audit/>, [pristupljeno: 27.08.2023.]

⁵¹ „Round-tripping“ odnosi se na financijsku transakciju ili niz transakcija koje uključuju prodaju, a zatim ponovnu kupnju imovine, obično s malo ili bez ikakve ekonomske svrhe ili koristi osim umjetnog povećanja količine ili manipuliranja financijskim izvještajima.

⁵² Novák, F., „The WIRECARD scam of the century left undetected by audit“, 2020. Dostupno na: <https://www.amlacademy.eu/the-wirecard-scam-of-the-century-left-undetected-by-audit/?lang=en>, [pristupljeno: 01.02.2024.]

Tablica 2. Wirecardovi financijski podaci izraženi u milijunima € u razdoblju od 2010. do 2018.

Godina	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Prihod	272	325	395	482	601	771	1,028	1,489	2,016
EBITDA	73	84	109	126	173	227	307	410	561
EBIT	67	76	94	98.5	133	173	235	312	438
Neto dobit nakon oporezivanja	54	61	73	83	108	143	267	256	347
Ukupna imovina	550	707	1,127	1,430	1,995	2,935	3,482	4,533	5,855
Potraživanja od kupaca i druga potraživanja	119	182	215	279	70.7	113	190	275	357
Potraživanja poduzeća preuzimatelja					284	334	402	442	685
Obveze prema dobavljačima	98	135	187	259	15.5	25.9	23.3	66.1	63.4
Obveze poduzeća preuzimatelja					283	334	405	423	652
Novac i novčani ekvivalenti	185	213	358	479	695	1,063	1,333	1,901	2,720
Zarada po dionici	0.53	0.6	0.67	0.74	0.89	1.16	2.16	2.07	2.81
Broj zaposlenika (prosječno)	500	498	674	1,025	1,750	2,300	3,766	4,449	5,154

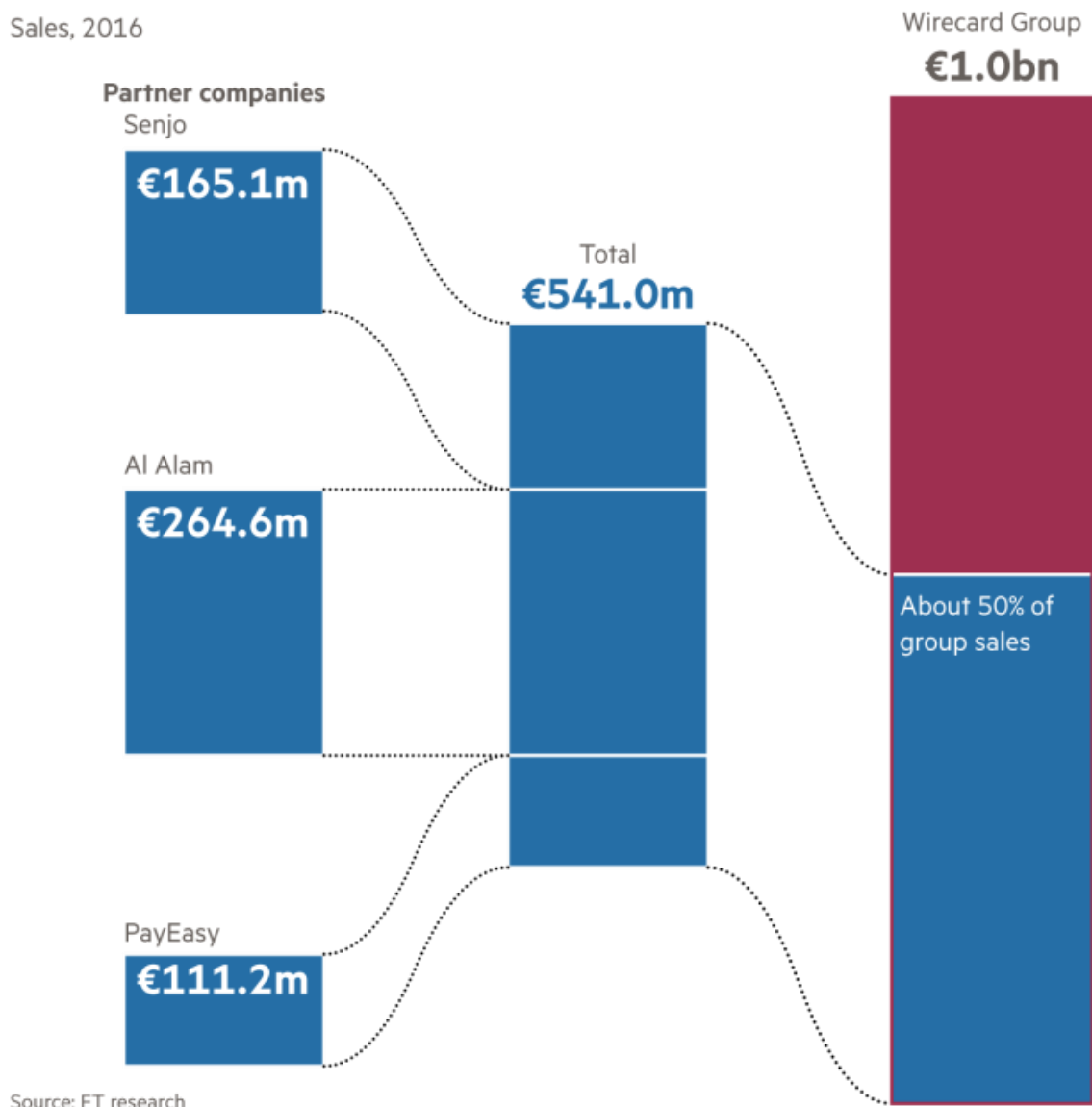
Izvor: ESMA, „Fast track peer review on the application of the guidelines on the enforcement of financial information (ESMA/2014/1293) by BaFin and FREP in the context of Wirecard“, Peer Review Report, 2020., str. 37. Dostupno na: [esma42-111-5349 fast track peer review report - wirecard.pdf](https://www.esma.europa.eu/press-material/press-conferences-and-materials/esma42-111-5349-fast-track-peer-review-report-wirecard.pdf), [pristupljeno: 30.08.2023.]

Gornja tablica predstavlja Wirecardove ključne brojke onako kako su predstavljene u računima tvrtke u razdoblju od 8 godina (2010 – 2018). Treba imati na umu da je Wirecard retroaktivno prilagodio brojke koje se odnose na 2017. u 2018. Brojka navedena u nastavku za 2017. odgovara prilagođenoj brojci navedenoj u računima za 2018. Osim toga, vidljivo je da u periodu od 2010. do 2013. godine tvrtka nije omogućila

podjelu između potraživanja od kupaca i drugih potraživanja i potraživanja poduzeća preuzimatelja niti između obveza prema dobavljačima i obveze poduzeća preuzimatelja.

Ono što je odmah primjetno proučavajući tablicu jest progresivni porast svih stavki. Poseban značaj pridaje se porastu prihoda koji je, prema dostupnim izvorima, od 272 milijuna € 2010. godine uspio porasti do čak 2,016 milijuna € 2018. godine. Značajno se, također, u osam promatranih godina povećala i ukupna imovina, sa 550 milijuna € 2010. godine na 5,855 milijuna € 2018. godine. Međutim, pretjerano idilična financijska situacija poslovanja tvrtke trebala je potaknuti nadležna tijela na provjeru ispravnosti podataka obzirom da je u konačnici potvrđeno da je bila značajno iskrivljena lažnim izvještajima, što je stvorilo iluziju o uspjehu i profitabilnosti.

Slika 7. Wirecardovi unosniji poslovi i prodaja 2016. godine izražena u €

Izvor: McCrum, D., „Wirecard relied on three opaque partners for almost all its profit“, 2019. Dostupno na: <https://www.ft.com/content/a7b43142-6675-11e9-9adc-98bf1d35a056>, [pristupljeno: 01.09.2023.]

Godina 2016. bila je godina u kojoj se Wirecard suočavao s kaznenom istragom u Singapuru zbog sumnje na računovodstvenu prijevare i pranje novca povezanog s korištenjem krivotvorenih ugovora u svrhu povećanja prodaje i profita. Naime, te godine su gore navedeni ključni partneri, dakle Senjo, PayEasy i Al Alam, zajedno

doprinijeli profitabilnosti redovnog poslovanja odnosno zaradi tvrtke Wirecard prije kamata, poreza, deprecijacije i amortizacije (engl. Earnings Before Interest Tax Depreciation and Amortization, skraćeno „EBITDA“) od 290 milijuna eura na prihode od 541 milijun eura, kao što je vidljivo na danoj slici koja je kreirana prema proračunskoj tablici koju je u srpnju 2017. sastavio član računovodstvenog tima Wirecarda iz Münchena. Ukupni iznos bio je ekvivalentan 95% EBITDA i nešto više od polovice prihoda koje je grupa prijavila za 2016.⁵³

5.2.2. Slabe unutarnje kontrole i korporativno okruženje

U slučaju Wirecarda, postojale su ozbiljne mane u unutarnjim kontrolama i korporativnom upravljanju koje su omogućile dugotrajne manipulacije i prijevare. Neke od ključnih nedostataka, odnosno mana uključuju:

- **Nedostatak transparentnosti** - tvrtka nije pružala dovoljno informacija o svojim financijskim operacijama. „Wirecard je poslovao uz visoku razinu tajnosti, a postojao je značajan nedostatak transparentnosti u njegovom poslovanju i financijskom izvješćivanju“⁵⁴, što je otežalo investitorima, regulatorima i revizorima da steknu jasnu sliku o stvarnom financijskom stanju Wirecarda.
- **Slab nadzor i implementacija unutarnjih kontrola** – „loše korporativno upravljanje i nedostatak odgovornosti također su doprinijeli padu Wirecarda. Posjedovanje kompetentnog i pouzdanog rukovodećeg tima presudno je za uspjeh i održivost svakog poslovanja.“⁵⁵ Wirecard nije imao adekvatan sustav unutarnjih kontrola i procesa koji bi spriječili ili detektirali financijske prijevare. Nedostajala je odgovarajuća implementacija kontrola koje bi spriječile manipulacije.
- **Neučinkovitost revizije** - revizorske tvrtke koje su bile odgovorne za provjeru financijskih izvještaja nisu uspjele identificirati ili su zanemarile ključne

⁵³ McCrum, D., „Wirecard relied on three opaque partners for almost all its profit“, 2019. Dostupno na: <https://www.ft.com/content/a7b43142-6675-11e9-9adc-98bf1d35a056>, [pristupljeno: 01.09.2023.]

⁵⁴ Siddiqui, W., „The Wirecard Scandal: Lessons in Accounting and Financial Vigilance“, 2024. Dostupno na: https://www.linkedin.com/pulse/wirecard-scandal-lessons-accounting-financial-wahaj-siddiqui-2pcof/?trk=article-ssr-frontend-pulse_more-articles_related-content-card, [pristupljeno: 09.02.2024.]

⁵⁵ Chima, S., „The Death of Wirecard“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/death-wirecard-samuel-chima>, [pristupljeno: 15.09.2023.]

nepravilnosti, što je rezultiralo nedostatkom transparentnosti i povjerenja u izvještaje tvrtke.

Važno je spomenuti da je tijekom godina bilo vijesti koje su upućivale na postojanje nedosljednosti u poslovanju i računima Wirecarda, ali je zahvaljujući povjerenju u godišnje revizije koje nikada nisu potvrdile niti jednu dvojbu ili sumnju, tvrtka uspješno uspjela privući kapital od ulagača kako bi se proširila, a cijena dionice nastavila je rasti. Krajem 2019., pod pritiskom investitora nakon godinu dana negativnog publiciteta, pokrenuta je posebna revizija Wirecardovih računa. U travnju 2020. otkriveno je da se dobit za razdoblje 2016. – 2018. nije mogla potvrditi što je dovelo do nepovjerenja u vjerodostojnost financijskih izvještaja.⁵⁶

Sukladno sadašnjim saznanjima jedno od objašnjenja za spomenuti „nestanak“ 1,9 milijardi eura jest da se temeljne transakcije za platne usluge i procesiranje financijskih transakcija nikada nisu dogodile. Prema novinskim izvješćima, Wirecard je koristio pojam „TPA“ kako bi opisao dio svog poslovnog modela. Ovaj segment poslovanja odnosio se na usluge plaćanja i procesiranja platnih transakcija za treće strane, uključujući trgovce i druge partnere, međutim danas zapravo nema naznaka da je Wirecardov navodni TPA posao uopće i postojao. Iz toga proizlazi da svrha lažnog TPA-a nije bila za preusmjeravanje sredstava, već za napuhavanje prihoda Wirecarda i poticanje daljnjeg publiciteta u smislu rasta tvrtke. To je također imalo učinak i na povećanje cijena dionica Wirecarda što je naravno bilo vrlo unosno za viši menadžment Wirecarda u posljednjim godinama poslovanja.

Kako bismo razumjeli „nestanak“ gore spomenute imovine, kao i neučinkovitost nadzora i kontrole nad ovom vrstom tvrtke, potrebno je reći nešto o financijskoj superviziji u Njemačkoj, a prije svega potrebno je spomenuti posebnost njemačkog sustava. Njemačka je jedna od rijetkih europskih zemalja u kojoj su dva različita tijela uključena u nadzor financijskih informacija koje pritječu od financijskih institucija u njemačkom financijskom sektoru. U Europi, naime, postoje dva nacionalna nadzorna tijela samo u Njemačkoj, Austriji i Irskoj, dok sve ostale zemlje imaju jedinstveno nadzorno tijelo.

⁵⁶ FCG, „Wirecard – The rise and fall of a tech giant“, 2020. Dostupno na: <https://fcg.global/2020/06/26/wirecard-the-rise-and-fall-of-a-tech-giant/>, [pristupljeno: 17.09.2023.]

Budući da je Njemačka dio eurozone, regulacija i nadzor banaka odvija se u okviru Jedinog nadzornog mehanizma (engl. Single Supervisory Mechanism; skraćeno „SSM“) Europske središnje banke. Europska središnja banka (skraćeno „ESB“) ima izravnu odgovornost za nadzor najvećih njemačkih institucija (tzv. značajnih institucija). BaFin (njem. Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht) i Deutsche Bundesbank odgovorni su, pod nadzorom ESB-a, za nadzor drugih manjih banaka (tzv. manje značajnih institucija).

Regulatorna odgovornost nad financijskim institucijama, uključujući i tvrtke poput Wirecarda, bila je podijeljena između nekoliko tijela:

- 1. BaFin** - BaFin je glavno njemačko regulatorno tijelo odgovorno za nadzor financijskih usluga i tržišta. *„Nadzorno tijelo ima za cilj osigurati da njemački financijski sustav ostane funkcionalan i stabilan te da klijenti banaka, osiguranici i investitori vjeruju financijskom sustavu.“*⁵⁷ BaFin je trebao nadzirati i regulirati Wirecard kao Fintech tvrtku prvenstveno zbog vrste djelatnosti kojom se Wirecard bavio. Wirecard je bio registriran kao platna institucija i pružatelj usluga platnog prometa, što spada pod regulatorni okvir koji nadzire BaFin. Nadalje, Wirecard je bio njemačko poduzeće, sa sjedištem u Münchenu. Prema pravilima financijskog nadzora, regulator nadležan za tvrtku obično je regulator države u kojoj je tvrtka registrirana. Također, BaFin je, kao što je već spomenuto, odgovoran za nadzor ključnih igrača poput financijskih institucija i platnih usluga.
- 2. Deutsche Bundesbank** - središnja banka Njemačke blisko surađuje sa ESB-om kako bi osigurala stabilnost financijskog sustava unutar Njemačke i diljem eurozone. Ova suradnja ključna je za učinkovit nadzor i regulaciju financijskih institucija. ESB kao središnje tijelo za monetarnu politiku u eurozoni, oslanja se na stručnost i uvide nacionalnih središnjih banaka poput Bundesbanke u obavljanju svojih nadzornih zadataka. Osim sa ESB, Deutsche Bundesbank također blisko surađuje i sa BaFinom na način da redovito dijele podatke, analize i uvide kako bi identificirali potencijalne rizike i ranjivosti u financijskom sustavu.

⁵⁷ Deutschlandfunk, „Was ist die BaFin?“, 2020. Dostupno na: <https://www.deutschlandfunk.de/die-bankenaufsicht-im-wirecard-skandal-was-ist-die-bafin-100.html#bafine>, [pristupljeno: 28.09.2023.]

3. **Revizorske tvrtke** - eksterni revizori imaju ulogu provjere financijskih izvještaja tvrtki kako bi osigurali njihovu točnost i usklađenost s računovodstvenim standardima.
4. **Nadzorni odbor tvrtke** - interni nadzorni odbor Wirecarda imao je odgovornost za nadgledanje poslovanja tvrtke, uključujući i usklađenost s internim pravilima i propisima.

Iz navedenog je jasno da financijske institucije koje djeluju unutar eurozone, uključujući one u Njemačkoj, podliježu različitim razinama nadzora, a suradnja između različitih regulatora ključna je za očuvanje integriteta i stabilnosti financijskih tržišta.

Vraćajući se na pitanje kako su revizori i revizijski nadzor previdjeli da u bilanci „nedostaje“ 1,9 milijardi eura, potrebno je spomenuti kako postoji relativno malo javno dostupnih informacija o revizijama i nadzoru revizije u svezi sa Wirecardom. Velik dio onoga što se javno plasira je iz izvješća tiska i KPMG-ovog forenzičkog izvješća, koje je naručio Wirecard pri kraju listopada 2019. godine. EY nije dao kvalifikacije niti komentirao svoja revizorska mišljenja za razdoblje 2015.- 2017., što je iznenađujuće ukoliko se uzme u obzir postojanje ozbiljnih optužbi FT-a iz travnja 2015. i Zatarinog izvješća iz veljače 2016. godine.⁵⁸ Ono što se učestalo ponavljalo jest da računi daju nejasnu sliku poslovanja Wirecarda. EY je ipak izdao nekvalificirano mišljenje za 2018., ali je dao komentare na optužbe u Singapuru. Tek 2020. godine EY je uskratio svoje čisto revizorsko mišljenje za 2019. godinu.⁵⁹

Važno je napomenuti kako je otkrivanje sofisticirane prijevare izrazito teško, a tom mišljenju pogoduju i profesionalni standardi revizije koji ističu da je primarna odgovornost za sprječavanje i otkrivanje prijevare na upravi i nadzornom odboru, na koje se u slučaju Wirecarda nisu mogli osloniti obzirom da su upravo članovi odbora i sudjelovali u prijevarama. Međutim, revizija je ipak odgovorna za jasnu i transparentnu potvrdu da su financijski izvještaji u potpunosti realni i objektivni, odnosno potvrdu da prilikom iskazivanja financijskih izvještaja nije bilo pogrešnog prikazivanja

⁵⁸ U 2016., par kratkih prodavača u Londonu objavilo je anonimni upit od stotinjak stranica pod nazivom Zatarra Report, navodeći niz kriminalnih aktivnosti u Wirecardu.

⁵⁹ Langenbucher, K., Leuz, C., Krahnert, J.P. i Pelizzon, L., „What are the wider supervisory implications of the Wirecard case?“, 2020. Dostupno na: [What are the wider supervisory implications of the Wirecard case.pdf](#), [pristupljeno: 01.09.2023.]

uzrokovanog prijevarom ili pogreškom. Upravo se tu javlja propust revizora u slučaju financijskih izvještaja poduzeća Wirecard.

Spomenuti nedostaci u unutarnjim kontrolama i korporativnom upravljanju omogućili su Wirecardu da vodi nezakonite financijske aktivnosti bez pravovremene detekcije ili sprečavanja. Stoga je slučaj Wirecard vrlo jasno istaknuo važnost pooštavanja financijske regulacije, jačanja neovisnosti revizorskih procesa te bolje implementacije i nadzora unutarnjih kontrola u financijskom sektoru.

5.3. Ekonomsko-regulatorne posljedice

Stečaj Wirecarda bio je značajan događaj u financijskoj industriji, koji je razotkrio ozbiljne nedostatke u korporativnom upravljanju i regulatornom nadzoru. Slučaj je imao dalekosežne posljedice, s tisućama zaposlenika koji su izgubili posao, dok su s druge strane mnogi investitori izgubili svoju ušteđevinu. U narednim će potpoglavljima fokus biti na ekonomsko-regulatornim posljedicama ovog slučaja, a zaključno će u ovom poglavlju biti riječi o ključnim poukama koje tvrtke mogu naučiti i primjenjivati iz Wirecard slučaja.

5.3.1. Troškovi prijave

Troškovi Wirecard prijave bili su značajni, uključujući gubitke za investitore, financijske institucije i druge dionike. Investitori su pretrpjeli značajne gubitke na vrijednosti svojih ulaganja, a povjerenje u financijska izvješća i regulatorne okvire ozbiljno je narušeno.

Financijski gubitci obuhvaćaju nekoliko ključnih aspekata:

- **Gubitak tržišne vrijednosti** – nakon što su objavljene informacije o nedostatku gotovine i sumnjivim financijskim aktivnostima, vrijednost dionica Wirecarda drastično je pala s nekoliko stotina eura na svega nekoliko centi ili gotovo nula (vidljivo na Slici 6.), rezultirajući značajnim gubitkom tržišne vrijednosti tvrtke. Investitori su tada masovno prodavali dionice kako bi izbjegli daljnje gubitke. U lipnju 2020. BaFin je suspendirao trgovanje dionicama Wirecarda na Frankfurtskoj burzi nakon što su izvještaji o prijeveri postali javni,

a sve u svrhu sprječavanja daljnjih gubitaka na burzi. Ova suspenzija i izlazak s burze također su utjecali na tržišnu vrijednost tvrtke.

- **Gubitak investitorskih sredstava** – nastavno na bankrot Wirecarda i suspenziju trgovanja dionicama, investitori koji su držali dionice Wirecarda doživjeli su značajan gubitak vrijednosti svojih investicija kada su se otkrile neregularnosti u poslovanju tvrtke. *„Nekoliko tisuća privatnih investitora izgubilo je cijeli kapital jer su vjerovali tvrtki. Vjerovali su u priču o Wirecardu zbog stalno rastuće prodaje i dobiti, koju su više od desetljeća bespogovorno revidirali i certificirali računovođe EY-a.“*⁶⁰ Gubitak investitorskih sredstava u Wirecard slučaju bio je rezultat kombinacije financijske prijevare, lošeg upravljanja i nedostatka transparentnosti u poslovanju tvrtke. Ova situacija izazvala je ozbiljne promjene u regulatornom okruženju i potaknula investitore na pažljivije praćenje financijskih izvještaja i praksi tvrtki u koje ulažu.
- **Financijski gubitci financijskih institucija** – financijske institucije koje su bile izložene poslovanju s Wirecardom, uključujući banke i druge financijske tvrtke, također su pretrpjele financijske gubitke. *„Commerzbank AG, drugi najveći njemački zajmodavac, pretrpio je veliki financijski udar zbog svoje izloženosti Fintech tvrtki Wirecard AG. Zajmodavac je u kolovozu 2020. rekao da je otpisao 175 milijuna eura (207 milijuna dolara) u drugom tromjesečju uz 131 milijun eura koji se pripisuje učincima koronavirusa.“*⁶¹ Wirecard je imao kredit od 200 milijuna eura kod Commerzbank, od čega je oko 90% povučeno u trenutku poništenja.
- **Regulatorni troškovi** – propast Wirecarda prouzročila je i regulatorne troškove koji uključuju različite aspekte, a odnose se na istraživanje, nadzor i regulaciju u vezi s ovom financijskom prijevaram. Kada je došlo do otkrića ozbiljnih nepravilnosti i prijevare u financijskim izvještajima Wirecarda, regulatorne agencije pokrenule su istrage i poduzele mjere kako bi utvrdile odgovornost, spriječile slične slučajeve u budućnosti i obnovile povjerenje u financijska

⁶⁰ BETTER FINANCE i DSW, „Compensation for Wirecard Investors“, 2022. Dostupno na: <https://betterfinance.eu/publication/compensation-for-wirecard-investors/>, [pristupljeno: 27.09.2023.]

⁶¹ Kowsmann, P., „Commerzbank Takes Hit on Wirecard Loan“, 2020. Dostupno na: <https://www.wsj.com/articles/commerzbank-takes-hit-on-wirecard-loan-11596626870>, [pristupljeno: 05.02.2024.]

tržišta. Mogući regulatorni troškovi mogu uključivati provođenje istraga kako bi utvrdile opseg prijevare i identificirale odgovorne osobe. Ovi postupci podrazumijevaju troškove istražitelja, analitičara i drugih stručnjaka koji rade na prikupljanju i analizi podataka. Također, tu su i troškovi vezani uz eventualne pravne postupke ili sudske procese protiv odgovornih osoba ili tvrtki. Nadalje, troškovi vezani uz implementaciju novih regulatornih mjera i reformi kako bi se poboljšala transparentnost, nadzor i integritet finansijskih tržišta.

- **Imidž i ugled** – Wirecardov imidž i ugled pretrpjeli su teške udarce, što može imati dugoročne posljedice na povjerenje korisnika, partnera i investitora u tvrtku. Otkriće da je Wirecard lažirao finansijske izvještaje i da je nedostajala znatna svota novca na njihovim računima, ozbiljno je narušilo povjerenje investitora, klijenata, regulatora i javnosti. Ova vrsta prijevare dovodi u pitanje integritet i transparentnost tvrtke. Nadalje, način na koji je Wirecard upravljao situacijom dodatno je narušio njihov ugled. Počevši od kašnjenja u odgovaranju na optužbe do nedostatka jasne i uvjerljive komunikacije, tvrtka je stvorila dojam neefikasnosti i neprofesionalnosti.
- **Potencijalne odštete i kazne** – Wirecard je suočen s potencijalnim odštetnim zahtjevima od strane investitora, kreditora i drugih zainteresiranih strana. *„Osim modelskih i pojedinačnih tužbi, postoji i treća mogućnost za dobivanje odštete za investitore, a to je nagodba. U tu svrhu zagovornici investitora Njemačke udruge za zaštitu pojedina vrijednosnih papira, njih više od 30.000, osnovali su zakladu u Nizozemskoj tražeći oko 1,5 milijardi eura odštete.“*⁶²

Sve ove komponente doprinose ukupnim troškovima Wirecard prijevare, a njihov utjecaj može imati dugotrajan učinak na finansijski sektor i regulatorni pristup Fintech industriji.

5.3.2. Novi zahtjevi za korporativno upravljanje i reviziju

Možda i najvažnija posljedica ovog slučaja odnosi se na preispitivanje računovodstvenih propisa i poslovanja revizorskih tvrtki u Njemačkoj. BaFin, kao što

⁶² BETTER FINANCE i DSW, „Compensation for Wirecard Investors“, 2022. Dostupno na <https://betterfinance.eu/publication/compensation-for-wirecard-investors/>, [pristupljeno: 27.09.2023.]

je u prethodnom poglavlju i spomenuto, bio je tužen od strane Wirecardovih investitora koji su tvrdili da propast tvrtke zapravo proizlazi iz nemarnog ignoriranja dokaza o računovodstvenom skandalu. Kritičari kažu da su vlasti trebale ranije prepoznati nepravilnosti u Wirecardu, obzirom da su na te nepravilnosti bili i upozoreni.

Naime, „Commerzbank je početkom 2020. upozorio njemačku financijsku nadzornu tvrtku BaFin o nezakonitim aktivnostima Wirecarda , prije nego što je skandal nestalog novca pružatelja plaćanja izašao na vidjelo kasnije tijekom godine.“⁶³ Osim Commerzbank i investitora, na Wirecardovu potencijalnu prijevaru i aktivnost pranja novca, BaFin je upozoren i od strane američkih vlasti, novinara i drugih pojedinaca koji su upoznati s tvrtkom.⁶⁴

BaFin je, unatoč raznim dojavama, branio Wirecard od negativnog novinskog izvještavanja i čak je podnio prijavu protiv britanskih novinara u proljeće 2019. godine. U tom kontekstu, a nastavno na prethodno spomenute kritike, zanimljivo je spomenuti i oštar komentar Bernda Ziesemera, bivšeg urednika Handelsblatta, vodećih njemačkih poslovnih novina, koji je oštro izjavio: „BaFin je (p)redugo pronalazio svakakve birokratske isprike za izbjegavanje ozbiljnog pregledavanja Wirecarda. Kad se konačno dogodilo, BaFinovi regulatori nisu ciljali na menadžment poduzeća nego na novinare koji stoje iza kritičkih izvještaja.“⁶⁵

Mnogo je dvojbi o tome je li BaFin tolerirao određene nepravilnosti u slučaju Wirecard i je li njemački supervizor mogao učiniti puno više?

Prema njemačkom Saveznom ministarstvu financija, mjere koje je poduzeo BaFin kao regulator uključivale su stalni nadzor podružnice „Wirecard Bank AG“ u sljedećim područjima:

⁶³ PYMNTS, „Commerzbank Cautioned BaFin About Wirecard Months Before Scandal“, 2021. Dostupno na: <https://www.pymnts.com/news/security-and-risk/2021/commerzbank-cautioned-bafin-about-wirecard-months-before-scandal/>, [pristupljeno: 02.02.2024.]

⁶⁴ PYMNTS, „Commerzbank Cautioned BaFin About Wirecard Months Before Scandal“, 2021. Dostupno na: <https://www.pymnts.com/news/security-and-risk/2021/commerzbank-cautioned-bafin-about-wirecard-months-before-scandal/>, [pristupljeno: 02.02.2024.]

⁶⁵ Jakubeit, R., „The Wirecard scandal and the role of BaFin, A case for unifying capital markets supervision in the European Union“, Luiss, School of European Political Economy, 2021. Dostupno na: <https://leap.luiss.it/wp-content/uploads/2022/09/WP5.21-The-Wirecard-scandal-and-the-role-of-Bafin.pdf>, str. 29., [pristupljeno: 30.09.2023.]

- „istraživanje mogućih tržišnih manipulacija i insajderskog trgovanja od strane sudionika na tržištu,
- istraga vjerojatne tržišne manipulacije od strane Wirecard AG,
- kazna od 1,52 milijuna eura izrečena Wirecard AG zbog kasnog podnošenja financijskih izvješća u 2019.,
- pokretanje kontrole bilance u Wirecard AG puštanjem u rad odgovornog Odbora za provedbu financijskog izvještavanja (engl. Financial Reporting Enforcement Panel; skraćeno „FREP“) 2019.,
- dosljedne radnje protiv Wirecard AG nakon otkrivanja problema s bilancom od strane posebne revizije KPMG-a u travnju 2020.“⁶⁶

Konačno, nakon stečaja Wirecarda, postalo je široko prihvaćeno da trenutni njemački sustav provedbe financijskog izvješćivanja nije dorastao svojoj zadaći te da ga treba reformirati. „Zakon o jačanju integriteta financijskog tržišta iz 2021. bio je izravna reakcija na slučaj Wirecard, jer je njemačka vlada nastojala ojačati povjerenje u njemačko financijsko tržište. Zakonodavstvo je revidirano u područjima korporativnog upravljanja, revizije i provedbe.“⁶⁷ Prema ovom zakonu, uvrštene tvrtke sada su dužne uspostaviti odgovarajuće i učinkovite sustave interne kontrole i upravljanja rizicima. Osim toga, subjekti od javnog interesa moraju osnovati revizijski odbor, koji je do sada bio neobavezan i moraju promijeniti revizora najkasnije nakon deset godina.

„Restrukturiran je i nadzor nad financijskim izvještajima. S ukidanjem Povjerenstva za provedbu financijskog izvješćivanja, odgovornost za provedbu leži izravno na BaFinu. Jedna nova značajka je da BaFin može najaviti nadolazeće ispitivanje financijskih izvješća na svojoj web stranici i u Saveznim novinama.“⁶⁸ Iz navedenog proizlazi da

⁶⁶ Zeranski, S. i Sancak, I.E., „The Wirecard Scandal: The High-speed Rise and Fall of a FinTech Company and Its Implications for Developed and Developing Economies“, 2020. Dostupno na: <https://blogs.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2020/10/wirecard-scandal-high-speed-rise-and-fall-fintech-company-and-its>, [pristupljeno: 29.09.2023.]

⁶⁷ Naumann, K.P., „How the Wirecard Case Has Impacted the German Audit Market“, 2023. Dostupno na: <https://news.bloombergtax.com/daily-tax-report-international/how-the-wirecard-case-has-impacted-the-german-audit-market>, [pristupljeno: 06.02.2024.]

⁶⁸ Naumann, K.P., „How the Wirecard Case Has Impacted the German Audit Market“, 2023. Dostupno na: <https://news.bloombergtax.com/daily-tax-report-international/how-the-wirecard-case-has-impacted-the-german-audit-market>, [pristupljeno: 06.02.2024.]

BaFin sada može brzo i izravno intervenirati te imenovati posebne istražitelje. Za jačanje buduće regulative, BaFin je također primio širi mandat koji mu omogućuje provođenje posebnih revizija, pokretanje forenzičke istrage i povećanje prava na pristup informacijama od trećih strana. Dakle, ima veće ovlasti provedbe.⁶⁹

U suštini, budućnost revizije u sličnim tvrtkama Fintech usmjerenja nakon propasti Wirecarda podrazumijeva jaču regulaciju, primjenu novih tehnologija, veću transparentnost i odgovornost svih relevantnih aktera kako bi se spriječile prijevare i nepravilnosti te osiguralo povjerenje u financijske izvještaje kompanija.

5.3.3. Pouke za tvrtke

Kao što su pojasnila prethodna potpoglavlja, u financijskom svijetu, slučaj Wirecard ostavio je nekoliko važnih ekonomsko-regulatornih pouka za Fintech tvrtke, njihove unutarnje modele upravljanja/poslovanja, kao i za nadzornike ovog složenog sektora. Brojne su pouke koje prelaze granice supervizijske regulacije, te se vrlo konkretno obraćaju propisima iz domene računovodstva i revizije.

Izvešće tvrtke „Oakwood Corporate Services Pte. Ltd“ sažeto grupira ove pouke u nekoliko cjelina.

Pouka 1., (Pro)vjera financijskih i revizijskih izvješća

Investitori bi, kao što je već i spomenuto, trebali obratiti pozornost na pažljivije praćenje financijskih izvještaja i praksi tvrtki u koje ulažu. Slijepo povjerenje, osobito u brzorastućim industrijama poput Fintecha, može biti riskantno. Iz toga proizlazi nužnost za provođenjem dubinskih analiza tvrtke, redovitih revizija i provjera novčanih tokova uz pažljivo razmatranje financijske situacije partnera i kupaca

Pouka 2., Jačanje unutarnjih kontrola

Slučaj Wirecard ukazao je na brojne slabosti u unutarnjim kontrolama i korporativnom upravljanju. Jačanje unutarnjih kontrola zahtijeva holistički pristup koji uključuje ljude, procese i tehnologiju. Implementacija čvrstog okvira unutarnjih kontrola pomaže organizacijama da bolje upravljaju svojim operacijama i izbjegnu potencijalne

⁶⁹ Deutschlandfunk, „Was ist die BaFin?“, 2020. Dostupno na: <https://www.deutschlandfunk.de/die-bankenaufsicht-im-wirecard-skandal-was-ist-die-bafin-100.html#bafine>, [pristupljeno: 28.09.2023.]

probleme prijevarena ili nepravilnosti. Kvalitetno uspostavljeni mehanizmi za otkrivanje i sprječavanje prijevarenih aktivnosti, poput provedbe programa za prijavu zviždača i promicanje etičkog ponašanja u kojem je razvijena kultura integriteta unutar organizacije, mogu znatno utjecati na svjesnost o tome da se nepravilnosti ne toleriraju.

Pouka 3., Regulatorna osviještenost

Regulatorna osviještenost u tvrtkama odnosi se na razumijevanje, poštivanje i usklađivanje s relevantnim zakonima, propisima i standardima. Jedna od najočiglednijih pogrešaka u slučaju Wirecard bio je upravo nedovoljan regulatorni nadzor. Regulatorna osviještenost ne samo da pomaže tvrtkama da izbjegnu pravne probleme i kazne, već i doprinosi izgradnji povjerenja među dionicima, klijentima i širom javnošću. Sve veći naglasak na društveno odgovornom poslovanju i transparentnosti čini regulatornu osviještenost važnom komponentom ukupne strategije upravljanja tvrtkom.

Pouka 4., Etičko vodstvo

Etičko vodstvo igra ključnu ulogu u uspjehu organizacija, potičući pozitivnu kulturu, povjerenje zaposlenika, zadovoljstvo klijenata i dugoročnu održivost tvrtke te stvara okolinu u kojoj organizacije rastu i prosperiraju, uzimajući u obzir ne samo svoj financijski uspjeh, već i društvenu odgovornost.

Iz prethodno navedenog, može se zaključiti kako je slučaj s Wirecardom snažan primjer koji ukazuje na važnost povjerenja, ali i provjere, stroge unutarnje kontrole, regulatornog nadzora i etičkog vodstva. Primjenom ovih pouka tvrtke će moći upravljati složenim financijskim svijetom s većom otpornošću i integritetom.

6. NOVI REGULATORNI POGLED NA FINTECH U EU

Wirecard, kao nekadašnja uspješna Fintech kompanija, svojom je propasti ukazala na određene propuste u financijskoj regulativi, korporativnom nadzoru i izvještavanju, reviziji i nadzoru revizije. Kao odgovor na slučaj Wirecard, zakonodavci su postrožili zahtjeve korporativnog upravljanja. Cilj je posebice ojačati kontrolu bilance te dodatno regulirati nadzorni odbor i reviziju kako bi se osigurala točnost knjigovodstvenih isprava poduzeća.

6.1. Uspostava vlastitih regulatornih tijela za reviziju

Cilj je da revizori imaju jednu od ključnih uloga u korporativnom upravljanju i tržištima kapitala. Glavni doprinos revizora je povećanje troškova kapitala poduzeća poticanjem povjerenja među javnim i privatnim investitorima, a također veliki utjecaj imaju i na izbjegavanje potencijalnog nedoličnog ponašanja i sprječavanje financijske prijevare. Međutim, kako bi ispunili te obveze, osim odgovarajućeg znanja, vještina i stručnosti, revizori moraju djelovati na neovisan način.

Unatoč mnogim računovodstvenim skandalima poput Enrona, Parmalata, Satyama u prošlosti i najnovijeg Wirecarda, praksa provođenja revizije u tvrtkama ostala je ista.⁷⁰ Konkretno, u mnogim tvrtkama postoji interna revizija ili revizorsko tijelo koje se bavi nadzorom i provjerom internih procesa, kontrola i pridržavanja pravila. Nažalost, revizori su i dalje predmet velikog sukoba interesa, koji proizlazi iz činjenice da upravo revizori djeluju kao agenti pa se u tim slučajevima suočavamo i sa problemom agent - principal. Problem agenta i principala je ključna tema u financijama i ekonomiji, posebno u kontekstu korporativnog upravljanja. Ovaj problem nastaje kada principal (vlasnici) angažiraju agente (menadžere) da djeluju u njihovo ime, ali postoji mogućnost sukoba interesa između njihovih ciljeva.

I iz posljedica Wirecard slučaja dokazano je da je potrebno eliminirati sukob interesa u kontekstu promjene oko toga tko plaća revizore. Trenutno revizore plaća subjekt koji je potrebno revidirati. Činjenica je da odgovornost revizora prema dioničarima

⁷⁰ Beerbaum, D., „The Future of Audit After the Wirecard Accounting Scandal – Proposal for a Change in the Payment Model“, 2021. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/351181110_The_Future_of_Audit_After_the_Wirecard_Accounting_Scandal_-_Proposal_for_a_Change_in_the_Payment_Model, [pristupljeno: 07.01.2024.]

revidirane tvrtke, iako ih i plaća revidirana tvrtka, stvara iskrivljenost unutar sustava. Uloga revizije trebala bi biti u smislu zakonske inspekcije pri čemu bi prijedlog za imenovanje, naknadu i trajanje angažmana bila odgovornost treće strane, možda i regulatora, a ne same tvrtke. *„Rotiranje revizora, smanjenje nerevizijskih usluga i procjena konkurentnosti revizijskog tržišta: ništa od ovoga ne rješava ovaj temeljni sukob interesa. Želja revizora da zadovolji menadžment uvijek će smanjiti revizorov skepticizam i kvalitetu revizije.“*⁷¹

Međutim, nakon propasti Wirecarda javio se veći pritisak na tvrtke da poboljšaju svoje interne revizorske procese ili osnuju vlastito tijelo za reviziju radi dodatne nezavisnosti i rigoroznije provjere. Ovaj je slučaj izazvao zabrinutost u financijskom sektoru zbog očiglednih nedostataka nadzora i transparentnosti, što je potaknulo konzultacije o potrebi za jačim regulatornim mjerama kako bi se spriječili slični slučajevi u budućnosti.

Uspostava vlastitih regulatornih tijela za reviziju obično se odnosi na stvaranje nezavisnih organizacija ili agencija koje su odgovorne za provođenje revizija u određenim sektorima ili industriji. Ova tijela igraju ključnu ulogu u osiguravanju transparentnosti, integriteta i usklađenosti s propisima u poslovanju. S druge strane, postoje i argumenti protiv stvaranja vlastitih tijela za reviziju, uključujući troškove, moguće sukobe interesa i potrebu za održavanjem odgovarajuće razine stručnosti i neovisnosti.

Wirecard je samo posljednji u nizu neprihvatljivih slučajeva koji su unijeli nepovjerenje u tržišta kapitala i revizije. Kako navodi i Mairead McGuinness, europska povjerenica za financijske usluge, *„potreban nam je sustavni odgovor koji se temelji na tri linije obrane: korporativno upravljanje, revizija i nadzor – tj. ekosustav korporativnog izvještavanja. Kad je riječ o reviziji, ključne točke odnose se na potrebu poboljšanja kvalitete revizije i koncentraciju tržišta revizije na tržištu revizije subjekata od javnog interesa (engl. public interest entity; skraćeno „PIE“).*⁷² Osim toga, Odbor za međunarodne etičke standarde za računovođe učinio je veliki korak naprijed u jačanju neovisnosti revizora. Krajem 2022. godine uveden je sveobuhvatni paket novih mjera

⁷¹ Peters, S., „Wirecard Scandal Spurs European Commission Consult to Enhance the Quality and Reliability of Corporate Reporting in Europe“, 2022. Dostupno na: <https://blogs.cfainstitute.org/marketintegrity/2022/02/23/wirecard-scandal-spurs-european-commission-consult-to-enhance-the-quality-and-reliability-of-corporate-reporting-in-europe/>, [pristupljeno: 15.12.2023.]

⁷² Accountancy Europe, „Audit Policy“, 2021. Dostupno na: <https://accountancyeurope.eu/update/audit-policy-210528/>, [pristupljeno: 03.02.2024.]

za zaštitu neovisnosti revizora u odnosu na usluge koje ne uključuju izražavanje uvjerenja i naknade koje plaćaju klijenti revizije.

U konačnici, svaka tvrtka mora pažljivo razmotriti svoje specifičnosti i potrebe pri odlučivanju o tome treba li uspostaviti vlastito tijelo za reviziju. Važno je također uzeti u obzir regulatorne smjernice i pridržavati se najboljih praksi korporativnog upravljanja.

6.2. Harmonizacija kvalitete korporativnog izvještavanja

Nakon Wirecarda, i u kontekstu rastuće povezanosti financija i tehnologijskih tvrtka, pravoavljanost i urednost korporativnog izvještavanja postali su važniji nego ikad prije. Mnoge tvrtke shvatile su da je transparentnost u financijskim izvještajima ključna za očuvanje povjerenja investitora, klijenata i regulatornih tijela. Visokokvalitetno i pouzdano korporativno izvještavanje od ključne je važnosti za zdrava financijska tržišta, poslovna ulaganja i ekonomski rast. Okvir korporativnog izvještavanja EU-a trebao bi osigurati da poduzeća transparentno objavljuju pravu količinu i kvalitetu relevantnih informacija koje ulagačima i drugim zainteresiranim dionicima omogućuju procjenu tvrtke te su na temelju toga u mogućnosti donositi odluke.

Osobito je postalo jasno da postoje potrebe za poboljšanjem korporativnog izvještavanja, posebno u smislu transparentnosti, revizije i nadzora. Neke od ključnih točaka na koje se potrebno fokusirati nakon tog događaja jesu:

- 1. Jačanje revizorskih praksi** – nastavno na prethodno potpoglavlje, jasno je da je potrebno postaviti strože standarde za reviziju financijskih izvještaja kako bi se osigurala veća pouzdanost i točnost informacija koje tvrtke objavljuju.
- 2. Povećanje transparentnosti** - zahtjevi za većom transparentnošću u financijskim izvještajima, posebno u vezi s kompleksnim financijskim aranžmanima ili rizičnim transakcijama kako bi investitori imali jasniju sliku o poslovanju tvrtke. *„Transparentnost također pomaže u izgradnji povjerenja i kredibiliteta kod investitora. Vjerojatnije je da će investitori ulagati u tvrtke koje*

su transparentne jer imaju veće povjerenje u točnost i potpunost pruženih informacija.“⁷³

- 3. Jačanje regulatornih tijela** - potreba za jačim nadzorom i kontrolom regulatornih tijela kako bi se spriječile slične situacije kao što je bila s Wirecardom. To uključuje poboljšanje suradnje između regulatornih agencija unutar i izvan zemlje.
- 4. Unaprjeđenje korporativnog upravljanja** - povećanje odgovornosti nadzornih odbora i menadžmenta tvrtki u osiguravanju integriteta i točnosti financijskih izvještaja. Poboljšanje internih kontrola i procedura također je ključno. *„Iskustvo Wirecarda sugerira jačanje internih kontrola tvrtki i nadzorne uloge nadzornih odbora. U najmanju ruku, zakon bi trebao zahtijevati da javno uvrštene tvrtke imaju odgovarajući i učinkovit sustav unutarnje kontrole.“⁷⁴*
- 5. Promjene u zakonodavstvu** - povećanje zahtjeva u zakonodavstvu kako bi se osigurala stroža pravila za transparentnost, reviziju i izvještavanje.

Slučaj Wirecard pokazao je kao primjer da, unatoč svim zakonskim propisima i preporukama, postoji potencijal za poboljšanje korporativnog izvještavanja. Vjerojatno kao reakcija na te neuspjehe i njihove implikacije na težnju EU-a ka Uniji tržišta kapitala, Europska komisija (skraćeno „EK“) izdala je konzultacijski dokument pod nazivom „Jačanje kvalitete korporativnog izvješćivanja i njegove provedbe“ u kojem je tražila povratne informacije o svim stupovima visokokvalitetnog, pouzdanog korporativnog izvješćivanja. Uz prikupljenih 30 povratnih informacija, *„ova inicijativa ima za cilj poboljšati kvalitetu korporativnog izvješćivanja i njegovu provedbu rješavanjem nedostataka u temeljnom ekosustavu. Poboljšanje okvira za korporativno*

⁷³ HCDL, „From Good to Great: How Transparent Investor Relations Can Elevate Your Company's Reputation and Value“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/from-good-great-how-transparent-investor-relations/>, [pristupljeno: 05.02.2024.]

⁷⁴ Krahnert, J.P., Lagenbacher, K., Leuz, C. i Pelizzon, L., „Wirecard Scandal: When All Lines of Defense Against Corporate Fraud Fail“, 2020. Dostupno na: <https://blogs.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2020/11/wirecard-scandal-when-all-lines-defense-against-corporate-fraud-fail>, [pristupljeno: 08.01.2024.]

*upravljanje, vanjsku reviziju i nadzor povećat će zaštitu ulagača i poboljšati dubinu i privlačnost Unije tržišta kapitala.*⁷⁵

Chartered Financial Analyst (skraćeno „CFA“) Institut izdao je odgovor na ovo Savjetovanje i pružio zasebno pismo kako bi iscrpno obrazložio svoje odgovore. Konkretno, u pismu je fokus bio na obrazloženju da su se u slučaju Wirecard propusti dogodili u cijelom korporativnom upravljanju, a ne samo u reviziji. Spomenuto je da je u razdoblju nakon financijske krize veliki naglasak novog zakonodavstva povezanog s korporativnim izvješćivanjem bio usmjeren samo na stup revizije, međutim bez drugih stabilnih stupova korporativnog izvješćivanja, zakonodavstvo usmjereno samo ka revizorima i neće imati prevelikog značajnijeg učinka. Također, kako navodi CFA Institut, temelj visokokvalitetnog korporativnog izvješćivanja svakako je i na jačanju odgovornosti uprave i drugih stupova koji se tiču kvalitete osoblja, resursa i transparentnosti.

Vidljivo je da su najveća poboljšanja potrebna u stupu korporativnog upravljanja i nadzoru revizije, a da bi učinkovito funkcionirao, ekosustav mora imati transparentnost i odgovornost na svakom stupu korporativnog upravljanja. Kad jedan stup zakaže, pada i sustav, što se pokazalo istinitim u slučaju Wirecarda.

6.3. Jačanje ovlasti Europskog nadzornog tijela za vrijednosne papire i tržišta kapitala

Europsko tijelo za vrijednosne papire i tržišta kapitala (engl. European Securities and Markets Authority, skraćeno „ESMA“) neovisna je, decentralizirana agencija EU-a koja je jedna od Europskih nadzornih tijela u području financija. ESMA je nadležna za zaštitu sigurnosti financijskog sustava EU-a u području trgovine vrijednosnicama pa je stoga njen fokus djelovanja najviše na financijskom tržištu (njegovim sudionicima, instrumentima, mehanizmima i dr.). Agencija to čini tako što nadzire financijske tvrtke, procjenjuje rizik za ulagače i osigurava transparentnost i poštenost financijskih tržišta. Također služi kao regulator tržišta vrijednosnih papira EU i ima važnu ulogu u

⁷⁵ European Commission, „Corporate reporting – improving its quality and enforcement“, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13128-Corporate-reporting-improving-its-quality-and-enforcement_en, [pristupljeno: 12.12.2023.]

istragama, kaznama i izradi politike za tržišta vrijednosnih papira u EU.⁷⁶ S obzirom na ulogu ESMA-e pri zaštiti ulagatelja na financijskom tržištu, u jačanju transparentnosti i poštenosti trgovanja, kao i u donošenju regulatornih mjera te nadzoru njihove primjene, postavlja se pitanje što je ESMA poduzela u slučaju Wirecard te kako se ovaj slučaj odrazio na ovlasti ESMA-e u pogledu na Fintech?

Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (engl. European Banking Authority; skraćeno „EBA“) i ESMA nisu izravno bili odgovorni za nadzor Wirecarda jer se Wirecard nije bavio tradicionalnim bankarskim poslovanjem. Međutim, regulatorna tijela poput EBA-e i ESMA-e imaju ulogu u postavljanju standarda, smjernica i regulativa koje se odnose na europsko financijsko tržište, uključujući i subjekte poput Wirecarda. Iako ESMA nema izravne nadzorne ovlasti u području financijskog izvješćivanja, ona je tijekom godina igrala važnu ulogu u području nadzorne konvergencije u praksi provedbe europskih tijela za provedbu financijskih informacija.

ESMA je u kontekstu Wirecardovog poslovanja provela dva nadzora:

1. **„Peer Review“ ili stručni pregled (2017.)** – stručni pregled je utvrdio da zbog pravnih prepreka BaFin nije u skladu sa smjernicama ESMA-e koje se tiču provedbe financijskih informacija. Konkretno, *„Smjernica 7 o provedbi financijskih informacija (ESMA/2014/1293), pod nazivom Provedbene radnje, odnosi se na mogućnost Nacionalnih nadležnih tijela da, kada je to potrebno, zatraže ponovno izdavanje financijskih izvješća, zatraže ispravnu bilješku ili zatraže prilagodbu u budućim financijskim izvješćima. Smjernica 17 o provedbi financijskih informacija (ESMA/2014/1293), pod nazivom Objava ovršnih odluka, odnosi se na mogućnost da Nacionalna nadležna tijela odluče koje se odluke uključene u bazu podataka mogu objaviti na anonimnoj osnovi.“*⁷⁷ Upravo zbog nepoštivanja ovih smjernica, BaFin u slučaju Wirecard nije mogao zatražiti ispravne bilješke u slučaju sumnje na računovodstvene nedosljednosti i nije mogao objaviti informacije o odlukama donesenim u vezi s Wirecardom.

⁷⁶ CUBE, „The European Securities and Markets Authority (ESMA): an overview“, Dostupno na: <https://www.cube.global/resource/european-securities-and-markets-authority-esma-an-overview/>, [pristupljeno: 05.11.2023.]

⁷⁷ ESMA, „Peer Review on guidelines on enforcement of financial information“, 2017. Dostupno na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma42-111-4138_peer_review_report.pdf, str. 127. [pristupljeno: 13.11.2023.]

2. „Fast-Track Peer-Review“, skraćeno „FTPR“ ili brzi pregled (2020.) – dana 25. lipnja 2020. Europska komisija poslala je pismo ESMA-i, pozivajući je da provede analizu utvrđivanja činjenica u slučaju Wirecard. Od ESMA-e je zatraženo da procijeni je li bilo propusta u nadzoru i jesu li pravne i administrativne prepreke ometale učinkovitu provedbu primjenjivih standarda financijskog izvještavanja. ESMA je provela brzu reviziju procjenjujući događaje koji su doveli do kolapsa Wirecarda i odgovor nadzora BaFina, njemačkog regulatora tržišta, i FREP-a, nadzornog tijela za računovodstvo u zemlji. Ovim pregledom nije otkrivena nikakva posebna kritika smjernica koje se u tom pregledu razmatraju. Međutim, ESMA je istaknula da su „*ovlasti intervencije FREP-a previše ograničene, a sve konkretne ovlasti djelovanja rezervirane su za BaFin.*“⁷⁸

Prema mišljenju CFA Instituta, osnivanje ESMA-e bilo je učinkovito u donošenju perspektive i gledišta širom EU na kvalitetu korporativnog izvješćivanja, međutim ESMA-i je, u slučaju Wirecard, tada, nedostajao pristup, snaga nadzora i provedbene ovlasti koje su bile potrebne za stvarno provođenje provedbe. ESMA je, kada je Komisija zatražila da razmotri pitanje Wirecarda, mogla samo promatrati i komentirati potrebne promjene, ali ih nije mogla provesti. U tom smislu, vjeruje se da su neophodna poboljšanja i promjene za jačanje ESMA-e koje bi joj pružile veće nadzorne i provedbene ovlasti.⁷⁹

6.4. Stvaranje zajedničkog tijela za sprječavanje pranja novca na europskoj razini

Tijekom proteklih je nekoliko godina Europska unija prilagodila svoja pravila koja se odnose na sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma. U srpnju 2021. godine, Europska komisija predstavila je novi paket zakonskih prijedloga jačanja EU-a protiv pranja novca i suzbijanja financiranja terorizma. Prezentiran je i prijedlog za uspostavu

⁷⁸ ESMA, „Peer Review on guidelines on enforcement of financial information“, 2017. Dostupno na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma42-111-4138_peer_review_report.pdf, str. 21. [pristupljeno: 13.11.2023.]

⁷⁹ Peters, S., „Wirecard Scandal Spurs European Commission Consult to Enhance the Quality and Reliability of Corporate Reporting in Europe“, 2022. Dostupno na: <https://blogs.cfainstitute.org/marketintegrity/2022/02/23/wirecard-scandal-spurs-european-commission-consult-to-enhance-the-quality-and-reliability-of-corporate-reporting-in-europe/>, [pristupljeno: 14.11.2023.]

novog tijela EU-a za suzbijanje pranja novca i financiranja terorizma – engl. Anti-money laundering Authority, skraćeno „AMLA“ koje je u funkciji od 2024. godine, a s radom izravnog nadzora početak će nešto kasnije, nakon što se prenese direktiva i počnu primjenjivati nova pravila.⁸⁰

Propast Wirecarda, kao Fintech tvrtke, dovela je do šireg preispitivanja regulatornih i nadzornih sustava u financijskom sektoru. Osnivanje AMLA-e ima ključne implikacije za pružatelje financijskih usluga. Naime, AMLA ima značajnu ulogu u osiguravanju dosljedne primjene standarda za sprječavanje pranja novca na razini EU-a. Ovo pridonosi povećanju učinkovitosti borbe protiv nezakonitih financijskih aktivnosti, što je ključno s obzirom na sve veću digitalizaciju financijskih transakcija koje omogućavaju Fintech tvrtke.

AMLA je unutar svojih mogućnosti konkretnije usmjerena na dva područja u borbi protiv sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, djelujući kao nadzornik i kao podrška za financijske obavještajne jedinice država članica. Način na koji AMLA provodi svoje regulatorne ovlasti razlikuje se ovisno o razini rizika koji predstavljaju financijske institucije pa tako razlikujemo izravni i neizravni nadzor.

Izravna nadzorna uloga uključuje provođenje istraga, zahtijevanje podnošenja dokumenata, provođenje razgovora i obavljanje inspekcija na licu mjesta. Važno je spomenuti da AMLA preuzima izravnu nadzornu ulogu s financijskim institucijama EU-a koje predstavljaju posebno visok rizik za pranje novca i financiranje terorizma. Ova kategorija institucija naziva se „odabrani obveznici“.

„Odabrani obveznici bit će imenovani prema nizu kriterija, uključujući i u koliko država članica EU-a je određeni subjekt osnovan. Na primjer:

- *kreditne institucije koje su osnovane u 7 država članica EU ili više (uključujući podružnice),*
- *financijske institucije koje posluju u 10 država članica EU ili više (uključujući podružnice)*

⁸⁰ European Parliament, „Anti-money-laundering authority (AMLA): Countering money laundering and the financing of terrorism“, 2023. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)733645](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733645), [pristupljeno: 14.11.2023.]

Odabrani obveznici također će biti imenovani prema određenim referentnim pokazateljima rizika, kao što su:

- *broj klijenata visokog rizika, kao što su politički izložene osobe s kojima posluju,*
- *količina proizvoda i usluga kojima trguju, a koji su ranjivi na AML (engl. Anti-Money Laundering) / CFT (engl. Combating the Financing of Terrorism),*
- *obujam depozitnih i platnih usluga koje pružaju,*
- *opseg korespondentnih bankarskih usluga koje pružaju trećim stranama,*
- *količina korespondentnih bankovnih klijenata iz visokorizičnih trećih zemalja s kojima posluju,*
- *opseg aktivnosti koje obavljaju s pružateljima usluga virtualne imovine u trećim zemljama.*⁸¹

Suprotno izravnom nadzoru odabranih obveznika, AMLA će neizravni nadzor provoditi s neodabranim obveznicima putem svojih nacionalnih financijskih tijela, odnosno postat će središte koje će moći koordinirati razmjenu informacija i suradnju održavanjem usklađene AML metodologije u državama članicama. Imajući to na umu, AMLA će postaviti smjernice i dati preporuke za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma temeljeno na riziku, provoditi periodične procjene nacionalnih nadzornih tijela, pa čak i provoditi preglede nefinancijskih nadzornih tijela.⁸² AMLA će, kad započne s provođenjem nadzora, također biti u mogućnosti nametnuti kazne subjektima koje nadzire. Financijske kazne AMLA-e mogu se izreći do najviše 10% prethodnog godišnjeg prometa subjekta ili 10 milijuna eura.

Zaključno, osnivanje AMLA-e pruža okvir za učinkovitiju borbu protiv pranja novca na razini Europske unije, što bi posljedično trebalo imati pozitivan utjecaj na Fintech industriju osiguravajući dosljednu primjenu i usklađivanja s regulatornim zahtjevima te

⁸¹ RIPJAR, „What is AMLA? How the EU’s new AML/CFT authority will affect you?“, 2022. Dostupno na: <https://ripjar.com/blog/what-is-aml-how-the-eus-new-aml-cft-authority-will-affect-you/>, [pristupljeno: 16.11.2023.]

⁸² RIPJAR, „What is AMLA? How the EU’s new AML/CFT authority will affect you?“, 2022. Dostupno na: <https://ripjar.com/blog/what-is-aml-how-the-eus-new-aml-cft-authority-will-affect-you/>, [pristupljeno: 16.11.2023.]

jačanje sigurnosti financijskih transakcija. Kroz ovu suradnju i usklađenost, Fintech tvrtke i AMLA rade zajedno kako bi održale integritet financijskog sustava i spriječile nezakonite financijske aktivnosti.

7. ZAKLJUČAK

Fintech predstavlja široko područje u kojem se putem inovacija i tehnologije unaprjeđuje i olakšava pružanje financijskih usluga. Ovo područje doživjelo je značajan rast i razvoj posljednjih godina, pružajući nove načine interakcije sa novcem, investicijama, plaćanjima i drugim financijskim aktivnostima. Fintech sektor je po prirodi vrlo dinamičan, s težnjom ka inovacijama i prilagođavanju brzim promjenama u tehnologiji i potrebama korisnika. Međutim, istovremeno se suočava s izazovima u vezi sa regulativnim okvirom, sigurnosti podataka i povjerenjem korisnika.

Europski regulatorni okvir za Fintech odražava dinamičnost i prilagodljivost Europske unije prema brzim promjenama u financijskom sektoru što potvrđuju i Direktive o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma koje su zapravo ključni instrumenti Europske unije u borbi protiv nezakonitih financijskih aktivnosti, a stupaju na snagu sukladno promjenama i potrebama tržišta. Razne donesene mjere u sklopu Direktiva, poput jače kontrole klijenata, obveze izvještavanja o sumnjivim transakcijama, poboljšane ovlasti regulatora, uvođenje registra stvarnih vlasnika tvrtki i dr. ukazuju na neprestanu težnju ka suzbijanju pranja novca i financiranja terorizma.

GDPR, e-privatnost, PSD2 i mnogi drugi slični zakoni uvedeni su kako bi išli u korak s regulatornim potrebama u Europi. Iako su ove mjere bile dobronamjerne i ambiciozne, njihova provedba i upravljanje, u praksi su, kad je riječ o Wirecardu, nažalost, podbacili. Stoga, Wirecard možemo označiti kao pionirski i važan slučaj u Fintech industriji EU, u pogledu daljnjeg razvoja regulatornih mjera i supervizijskih ovlasti. Činjenica da su čelnici Wirecarda godinama uspjeli izolirati svoje poslovanje od stvarnog svijeta odgovornosti pravi je primjer regulatorne disfunkcije. Nadzor i kontrola Wirecarda bili su dijelom odgovornosti različitih institucija i organa u financijskom sustavu, međutim u konačnici su suočeni sa raznim kritikama koje su im upućene, posebno ka njemačkom financijskom supervizoru BaFinu, zbog neuspjeha u pravovremenom prepoznavanju financijskih nepravilnosti unutar tvrtke. Iz navedenog proizlaze pouke koje naglašavaju važnost adekvatnog nadzora financijskih subjekata i jačih regulacija u Fintech sektoru kako bi se spriječile nepravilnosti, manipulacije i smanjili rizici za investitore i tržišta. Osim toga, naglašena je i potreba za stalnim unaprjeđenjem regulatornih pristupa u svrhu izbjegavanja sličnih situacija u budućnosti.

Same Fintech tvrtke iz Wirecard slučaja također mogu izvući određene pouke i primijeniti ih u svom poslovanju. Naime, Wirecard je pokazao kako nedostatak transparentnosti u financijskim transakcijama može dovesti do ozbiljnih problema. Fintech tvrtke time bi trebale postati svjesnije potrebe za transparentnim i dosljednim izvještavanjem kako bi održale povjerenje korisnika i investitora. Nadalje, nedostatak adekvatnog nadzora i revizije unutar Wirecarda doveo je do dugotrajnih nepravilnosti. Sukladno tome, Fintech tvrtke trebale bi pojačati svoje napore u uspostavljanju učinkovitih internih kontrola i sustava nadzora kako bi spriječile te nepravilnosti.

Zaključno gledano, Wirecard slučaj podsjetio je Fintech sektor na potrebu za integritetom, transparentnošću i poštivanjem regulatornih standarda kako bi se očuvalo povjerenje svih dionika. Učenjem iz iskustva, poput slučaja Wirecard, naglašava se potreba za proaktivnim pristupom i stalnim prilagodbama kako bi se očuvao integritet Fintech sektora, a tome pogoduje i novi regulatorni pogled na Fintech u Europskoj uniji koji podrazumijeva uspostavu novih koraka u svrhu jačanja postojećih regulatornih mehanizama kako bi poboljšali nadzor i transparentnost u financijskom sektoru. Iz toga proizlazi ideja o uspostavi vlastitih regulatornih tijela za reviziju, harmonizacija korporativnog izvještavanja, jačanje ovlasti ESMA-e i u krajnjem slučaju stvaranje AMLA-e kao zajedničkog tijela za sprječavanje pranja novca na europskoj razini.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Bajakić, I., Razvoj financijske regulacije i supervizije u Europskoj uniji – Integracijski procesi europskih financijskih sustava, Biblioteka Monografije, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2021.
2. Biegelman, M.T., Identity Theft Handbook, 2009. JOHN WILEY & SONS, INC.
Dostupno na:
https://www.academia.edu/4511195/Identity_Theft_Handbook_Detection_Prevention_and_Security_2009_Maelstrom

Pravni izvori

1. UREDBA (EU) br. 910/2014 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ

Publikacije

1. ESMA, „Fast Track Peer Review on the application of the guidelines on the enforcement of financial information by BaFin and FREP in the context of Wirecard.“, 2020. Dostupno na:
https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma42-111-5349_fast_track_peer_review_report_-_wirecard.pdf
2. ESMA, „Peer Review on guidelines on enforcement of financial information“, 2017. Dostupno na:
https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma42-111-4138_peer_review_report.pdf
3. International Monetary Fund, „Germany: Finance Sector Assessment Program Technical Note – Regulation And Supervision of Less Significant Institutions“,

2022. Dostupno na:

<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/08/02/Germany-Financial-Sector-Assessment-Program-Technical-Note-Regulation-And-Supervision-Of-521681>

4. Langenbacher, K., Leuz, C., Krahen, J.P. i Pelizzon, L., „What are the wider supervisory implications of the Wirecard case?“, 2020. Dostupno na: [What are the wider supervisory implications of the Wirecard case.pdf](#)
5. Zeidy, Ibrahim A., Common Market for Eastern and Southern Africa, „The Role of Financial Technology (FINTECH) in Changing Financial Industry and Increasing Efficiency in the Economy“, Dostupno na: [The-Role-of-Financial-Technology.pdf](#)

Časopisi i znanstveni radovi

1. Arner, W. D, Barberis, J.N. i Buckley, R., „The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm?“, SSRN Electronic Journal 47(4):1271-1319, 2016. Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2676553
2. Betz, F. i Kim, M., „Economic Regulation and Corporate Governance: The Case of Wirecard“, Institute for Policy Models, Seattle, WA, USA, Modern Economy , Vol.12 No.9, September 2021, Dostupno na: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=112250>
3. Ciukaj, R. i Folwarski, M., „FinTech regulation and the development of the FinTech sector in the European Union“, Journal of Banking and Financial Economics 1(19)2023
4. Jakubeit, R., „The Wirecard scandal and the role of BaFin, A case for unifying capital markets supervision in the European Union“, Luiss, School of European Political Economy, 2021. Dostupno na: <https://leap.luiss.it/wp-content/uploads/2022/09/WP5.21-The-Wirecard-scandal-and-the-role-of->

[Bafin.pdf](#)

5. Jurić, E., Grubišić, A. i Galzina, F., „Sprječavanje poslovnih prijevара primjenom indikatora ranog upozorenja“, 2019. Dostupno na: [Sprječavanje poslovnih prijevара primjenom indikatora ranog upozorenja.pdf](#)
6. Petrović, T., Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma“, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55, br. 107, 2021.

Članci

1. McCrum, D., „Wirecard relied on three opaque partners for almost all its profit“, 2019. Dostupno na: <https://www.ft.com/content/a7b43142-6675-11e9-9adc-98bf1d35a056>
2. McCrum, D., „Wirecard’s suspect accounting practices revealed“, Financial Times, 2019. Dostupno na: <https://www.ft.com/content/19c6be2a-ee67-11e9-bfa4-b25f11f42901>
3. Trimble, M. i Sankara, J., Texas Society of CPAs, „An Investigation Into the Causes and Impact of the Incredible Fraud and Collapse of Wirecard“, 2022.

Internetske stranice

1. Agencija za zaštitu osobnih podataka, „Phishing napadi – kako ih prepoznati i zaštititi se“, Dostupno na: <https://azop.hr/phishing-napadi-kako-ih-prepoznati-i-zastititi-se/>
2. Alice Biometrics, „The 6 key questions to understand the eIDAS Regulation“, 2022. Dostupno na: <https://alicebiometrics.com/en/the-6-key-questions-to-understand-the-eidas-regulation/>

3. Beerbaum, D., „The Future of Audit After the Wirecard Accounting Scandal – Proposal for a Change in the Payment Model“, 2021. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/351181110_The_Future_of_Audit_After_the_Wirecard_Accounting_Scandal_-_Proposal_for_a_Change_in_the_Payment_Model
4. Bičak, D., „Revidirana Direktiva o platnim uslugama osigurat će klijentima veću mogućnost izbora i dostupnije financijske servise, 2019. Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/trzista/revidirana-direktiva-o-platnim-uslugama-osigurat-ce-klijentima-vecu-mogucnost-izbora-i-dostupni-je-financijske-servise-357896>
5. Bulatović, V., „Upoznaj svog klijenta/korisnika“, Centralna banka Crne gore, dostupno na: <https://fintechhub.cbcg.me/me/blog/upoznaj-svog-klijenta-korisnika>
6. Chima, S., „The Death of Wirecard“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/death-wirecard-samuel-chima>
7. Corporate Finance Institute, „Know Your Client (KYC)“, Dostupno na: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/wealth-management/know-your-client-kyc/>
8. CRI group, „How to Protect Your Business From Money Laundering Activities“. Dostupno na: <https://crigroup.com/aml-how-to-protect-your-business/>
9. CUBE, „The European Securities and Markets Authority (ESMA): an overview“, Dostupno na: <https://www.cube.global/resource/european-securities-and-markets-authority-esma-an-overview/>
10. Deloitte, „PSD3 and PSR: minor update or major overhaul?“, Dostupno na: <https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/legal/articles/psd3-and-psr-minor-update-or-major-overhaul.html>

11. Deutschlandfunk, „Was ist die BaFin?“, 2020. Dostupno na:
<https://www.deutschlandfunk.de/die-bankenaufsicht-im-wirecard-skandal-was-ist-die-bafin-100.html#bafine>
12. Dow Jones, „Understanding the Steps of a “Know Your Customer” Process“, Dostupno na: <https://www.dowjones.com/professional/risk/glossary/know-your-customer/>
13. European Commission, „Payment Services Directive: frequently asked questions“, 2018. Dostupno na:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/MEMO_15_5793
14. European Commission, „Corporate reporting – improving its quality and enforcement“, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13128-Corporate-reporting-improving-its-quality-and-enforcement_en
15. European Parliament, „Anti-money-laundering authority (AMLA): Countering money laundering and the financing of terrorism“, 2023. Dostupno na:
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)733645](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733645)
16. European Parliament, „New EU measures against money laundering and terrorist financing“, 2023. Dostupno na:
<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing>
17. FCG, „Wirecard – The rise and fall of a tech giant“, 2020. Dostupno na:
<https://fcg.global/2020/06/26/wirecard-the-rise-and-fall-of-a-tech-giant/>
18. Flynn, B., Duhs, G., „PSD2: What has changed since PSD1?“, 2019. Dostupno na: <https://www.stevens-bolton.com/site/insights/briefing-notes/psd2-what-has-changed-since-psd1>

19. Growth Pal, „The Rise of Digital Payments and Fintech Innovations: The Future of Financial Transactions“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/rise-digital-payments-fintech-innovations-future-financial/>
20. Guillot, C., „The Future of Fintech: 2024 Forecast, Trends & Risks“, 2023. Dostupno na: <https://thefinancialbrand.com/news/fintech-banking/how-a-new-report-from-silicon-valley-bank-assesses-the-future-of-fintech-171582/>
21. Gyan Consulting, „What factors will Drive the Future of Fintech in 2023?, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/what-factors-drive-future-fintech-2023-gyanconsulting/>
22. HCDL, „From Good to Great: How Transparent Investor Relations Can Elevate Your Company's Reputation and Value“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/from-good-great-how-transparent-investor-relations/>
23. Hrvatska udruga banaka, „Što je PSD2 direktiva?“, dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/sto-je-psd2-direktiva>
24. IDnow, „What is regulation in fintech?“, Dostupno na: <https://www.idnow.io/fintech/what-is-fintech-regulation/>
25. Innovate Finance, „FinTech Investment Landscape 2023“. Dostupno na: <https://www.innovatefinance.com/capital/fintech-investment-landscape-2023/>
26. International Business Machines, „What is a data breach?“, 2022. Dostupno na: <https://www.ibm.com/topics/data-breach>
27. Jacob, P., „The Impact of Economic Downturn on Financial Crime and Fraud: A Call for Vigilance“, 2023. Dostupno na: https://www.linkedin.com/pulse/impact-economic-downturn-financial-crime-fraud-call-parker-bowles/?trk=article-ssr-frontend-pulse_more-articles_related-content-card

28. Kabraić, M., „Sigurnije ne znači lošije – iskustvo, što dvostruka autentifikacija donosi za kupce i trgovce?“, 2020. Dostupno na: <https://www.netokracija.com/dvostruka-autentifikacija-korisnicko-iskustvo-172868>
29. Kimathi, S., „Al Alam enters liquidation following KPMG’s Wirecard audit“, 2020. Dostupno na: <https://www.fintechfutures.com/2020/05/al-alam-enters-liquidation-following-kpmgs-wirecard-audit/>
30. Kloft, M., „Diese Leben hat Wirecard zerstört“, 2022. Dostupno na: https://www.t-online.de/finanzen/news/unternehmen-verbraucher/id_92328688/wirecard-geschaedigte-anleger-es-geht-zum-teil-um-sechsstellige-betraege-.html
31. Kowsmann, P., „Commerzbank Takes Hit on Wirecard Loan“, 2020. Dostupno na: <https://www.wsj.com/articles/commerzbank-takes-hit-on-wirecard-loan-11596626870>
32. Krahn, J.P., Lagenbacher, K., Leuz, C. i Pelizzon, L., „Wirecard Scandal: When All Lines of Defense Against Corporate Fraud Fail“, 2020. Dostupno na: <https://blogs.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2020/11/wirecard-scandal-when-all-lines-defense-against-corporate-fraud-fail>
33. Naumann, K.P., „How the Wirecard Case Has Impacted the German Audit Market“, 2023. Dostupno na: <https://news.bloombergtax.com/daily-tax-report-international/how-the-wirecard-case-has-impacted-the-german-audit-market>
34. Nickolas, S., Investopedia, „What Is Accounting Fraud? Definition and Examples“, 2022. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/ask/answers/032715/what-accounting-fraud.asp>
35. Oakwood Corporate Services Pte. Ltd., „Wirecard Scandal: Implications for Companies“, 2023. Dostupno na: https://www.linkedin.com/pulse/wirecard-scandal-implications-companies-oakwood-corporate-services-xpk9c/?trk=organization_guest_main-feed-card_feed-article-content

36. Oehm, M., i Weiss, D., „Wirecard-Litigation Update – Bad News For Investors“, 2023. Dostupno na: <https://globalitigationnews.bakermckenzie.com/2023/03/21/wirecard-litigation-update-bad-news-for-investors/>
37. Ozkan, B., „What is KYC and why does it matter?“, 2022. Dostupno na: <https://www.flagright.com/post/what-is-kyc-and-why-does-it-matter>
38. Peters, S., „Wirecard Scandal Spurs European Commission Consult to Enhance the Quality and Reliability of Corporate Reporting in Europe“, 2022. Dostupno na: <https://blogs.cfainstitute.org/marketintegrity/2022/02/23/wirecard-scandal-spurs-european-commission-consult-to-enhance-the-quality-and-reliability-of-corporate-reporting-in-europe/>
39. Petrosyan, A., Statista, „Number of cyber incidents in the financial industry worldwide from 2013 to 2022“, 2023. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/1310985/number-of-cyber-incidents-in-financial-industry-worldwide/>
40. Petrosyan, A., Statista, „Online industries worldwide most targeted by phishing attacks as of 4th quarter 2022“, 2023. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/266161/websites-most-affected-by-phishing/>
41. PYMNTS, „Commerzbank Cautioned BaFin About Wirecard Months Before Scandal“, 2021. Dostupno na: <https://www.pymnts.com/news/security-and-risk/2021/commerzbank-cautioned-bafin-about-wirecard-months-before-scandal/>
42. RIPJAR, „What is AMLA? How the EU’s new AML/CFT authority will affect you?“, 2022. Dostupno na: <https://ripjar.com/blog/what-is-aml-how-the-eus-new-aml-cft-authority-will-affect-you/>

43. Siddiqui, W., „The Wirecard Scandal: Lessons in Accounting and Financial Vigilance“, 2024. Dostupno na: https://www.linkedin.com/pulse/wirecard-scandal-lessons-accounting-financial-wahaj-siddiqui-2pcof/?trk=article-ssr-frontend-pulse_more-articles_related-content-card
44. SmartDev, „The Fintech revolution: transforming the future of finance“, 2023. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/fintech-revolution-transforming-future-finance-smartdev-llc->
45. Stankevičiūtė, G., „What are the EU’s Anti-Money Laundering Directives (AMLDs)? Complete History Overview“, 2023. Dostupno na: <https://www.idenfy.com/blog/eu-anti-money-laundering-directives-amlds/>
46. Tagesschau, „Mit einer Stiftung zur Entschädigung“, 2022. Dostupno na: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/verbraucher/dsw-wirecard-skandal-schadenersatz-fuer-geschaedigte-101.html>
47. Thales DIS, „PSD3: What is this new regulation and how does it impact payments in Europe?“, 2023. Dostupno na: <https://dis-blog.thalesgroup.com/financial-services/2023/11/06/psd3-what-is-this-new-regulation-and-how-does-it-impact-payments-in-europe/>
48. The payments association, „Fintech: The History and Future of Financial Technology“, 2020. Dostupno na: <https://thepaymentsassociation.org/article/fintech-the-history-and-future-of-financial-technology/>
49. Van Sunder, B., „How new rules on financial crime will impact the EU AML regime“, 2021. Dostupno na: https://www.ey.com/en_gl/financial-services-emeia/how-new-rules-on-financial-crime-will-impact-the-eu-aml-regime
50. Zigurat, Institute of technology, „Evolution of Fintech: The 5 Key Eras“, 2022. Dostupno na: <https://www.e-zigurat.com/en/blog/evolution-of-fintech/>
51. Žeranski, S. i Sancak, I.E., „The Wirecard Scandal: The High-speed Rise and Fall of a FinTech Company and Its Implications for Developed and Developing

Economies“, 2020. Dostupno na: <https://blogs.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2020/10/wirecard-scandal-high-speed-rise-and-fall-fintech-company-and-its>

POPIS SLIKA

Slika 1. Globalna Fintech ulaganja (uloženi kapital u USD i broj poslova) u razdoblju od 2012. do 2023. godine.....	6
Slika 2. Indeks Fintech regulative u zemljama EU u 2021. godini.....	10
Slika 3. Dijamant prijevare.....	15
Slika 4. KYC proces.....	26
Slika 5. Vremenska crta ključnih događaja u slučaju Wirecard.....	34
Slika 6. Kretanje cijena dionica Wirecarda u razdoblju od 2015. do 2020. godine iskazano u €.....	35
Slika 7. Wirecardovi unosniji poslovi i prodaja 2016. godine izražena u €.....	41

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Industrijski sektori najviše pogođeni „phishingom” globalno Q4 2022 izraženi u %.....	12
Grafikon 2. Kretanje broja kibernetičkih incidenata u financijskoj industriji diljem svijeta u razdoblju od 2013. do 2022. godine.....	13

POPIS TABLICA

Tablica 1. Rani indikatori upozorenja na prijevaru.....	16
Tablica 2. Wirecardovi financijski podaci izraženi u milijunima € u razdoblju od 2010. do 2018.....	39

SAŽETAK

Europski regulatorni okvir za Fintech: pouke slučaja Wirecard

Fintech sektor donosi brojne inovacije, ali i specifične rizike, uključujući nedostatke u unutarnjim kontrolama tvrtki, kompleksnost tehnologije i financijskih aranžmana te potencijalne pravne praznine u regulaciji.

Slučaj Wirecarda, jedne od europskih Fintech kompanija, opisuje nam propast naizgled obećavajuće Fintech tvrtke uslijed brojnih problema u njenom korporativnom upravljanju, kao što su slabe interne kontrole, nepotpuna revizija i manjak transparentnosti u financijskim izvještajima. Ova propast istaknula je potrebu za strožim regulatornim nadzorom, jasnim revizijskim praksama i unaprjeđenjem transparentnosti u financijskim izvještajima, a služi i kao podsjetnik regulatorima da moraju biti agilniji u praćenju dinamike financijskih inovacija u Fintech sektoru.

Jedna od važnijih lekcija ovog slučaja jest kreiranje regulatornih rješenja primjerenih inovacijama u Fintechu, čiji bi fokus trebao biti na zaštiti korisnika Fintech usluga, ali i investitora u sektoru. Također, Wirecard slučaj ističe nam važnost internih kontrola, revizije i transparentnosti kao okosnica javnog povjerenja u financijski sektor i održivijeg razvoja Fintech industrije u Europi.

Ključni pojmovi: Fintech, Wirecard, računovodstvena prijevarena, pranje novca, korporativno izvještavanje, regulacija, BaFin

SUMMARY

The European regulatory framework for Fintech: lessons from the Wirecard case

The Fintech sector brings numerous innovations, but also specific risks, including shortcomings in the internal controls of companies, the complexity of technology and financial arrangements, and potential legal gaps in regulation.

The case of Wirecard, one of the European Fintech companies, describes the collapse of a seemingly promising Fintech company due to numerous problems in its corporate governance, such as weak internal controls, incomplete auditing and lack of transparency in financial statements. This failure highlighted the need for stricter regulatory oversight, clear audit practices and improved transparency in financial statements, and serves as a reminder to regulators that they need to be more agile in monitoring the dynamics of financial innovation in the Fintech sector.

One of the more important lessons of this case is the importance of creating regulatory solutions appropriate to innovations in Fintech, the focus of which should be on protecting users of Fintech services, as well as investors in the sector. Also, the Wirecard case highlights the significance of internal controls, auditing and transparency as the backbone of public trust in the financial sector and more sustainable development of the Fintech industry in Europe.

Key terms: Fintech, Wirecard, accounting fraud, money laundering, corporate reporting, regulation, BaFin